

T.C. SANAYİ VE
TEKNOLOJİ BAKANLIĞI

DOĞU ANADOLU PROJESİ EYLEM PLANI 2024-2028

YENİLENEBİLİR ENERJİ
SİSTEMLERİ

TARIMSAL EĞİTİM VE YAYIM

BUZAĞI
KAYIPLARININ
AZALTILMASI

BÖLGESEL İNOVASYON
ETKİN SU YÖNETİMİ

TARIMSAL ÜRETİM

YEREL EKONOMİ
BÖLGESEL KALKINMA
YEREL KALKINMA
HAMLESİ
AKILLI TARIM
TEKNOLOJİLERİ
ETKİN SU YÖNETİMİ

VERİMLİLİK
MERALARDA DÖNÜŞÜM SEFERBERLİĞİ

KIRSAL KALKINMA
TARIMSAL ARAŞTIRMA VE
GELİŞTİRME

KATMA DEĞERLİ
ÜRÜN ÜRETİMİ

İSTİHDAM ODAKLILIK

EKOLOJİK TARIM
İKLİM DOSTU TARIM
UYGULAMALARI

KADIN GİRİŞİM

TERSİNE

DOĞU ANADOLU PROJESİ EYLEM PLANI 2024-2028

"Güneydoğu Anadolu, Doğu Anadolu, Doğu Karadeniz ve Konya Ovası'na özel olarak odaklanacağız.

Bu bölgelerimizde sulama yatırımlarını tamamlamayı, akıllı tarım uygulamalarına hızla geçmeyi, kırsal ekonomileri çeşitlendirmeyi ve turizm gelirlerini artırmayı hedefliyoruz."

30 Eylül 2024

Recep Tayyip ERDOĞAN
T.C. CUMHURBAŞKANI

ÖNSÖZ

Türkiye Yüzyılı vizyonuyla On İkinci Kalkınma Planı döneminde her bir bölgemizin refahının artırılması, refahın daha adil paylaşılması ve bölgelerimiz arasında gelişmişlik farklarının azaltılması temel amacımız olmaya devam edecektir.

Doğu Anadolu Projesi (DAP), Doğu Karadeniz Projesi (DOKAP), Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) ve Konya Ovası Projesi (KOP) Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlıklarımız ve tüm Türkiye'yi kapsayan 26 kalkınma ajansımız bölgelerimizin kalkınmasında, vatandaşlarımızın yaşam kalitesinin süratle yükseltilmesinde ve yerel kalkınma hamlemizde lokomotif olma görevlerini sürdürmektedir.

Bu kapsamda, Doğu Anadolu bölgemizin sahip olduğu mera ve hayvancılık potansiyeli ile sulama altyapısı ihtiyacı önceliklendirilerek önümüzdeki beş yıl için bölgede tarım, hayvancılık ve sulamada dönüşümü bir vizyon olarak ortaya koyan DAP Eylem Planı hazırlanmıştır. Ekonomisi büyüyen ve üretim düzeyi artan bir DAP Bölgesi için, Eylem Planı kapsamında 'hayvancılık altyapısında dönüşüm', 'bitkisel üretimde katma değer artışı' ile 'etkin su ve havza yönetimi' konularına odaklanılmıştır.

Ülkemizin ve DAP Bölgesi'nin ekonomik ve sosyal olarak kalkınmasına katkı sağlayacak ve Türkiye Yüzyılı'nı gerçekleştirmemizde önemli bir rol üstlenecek olan DAP Eylem Planı'mızın hayırlı olmasını diler; hazırlığında emeği geçenleri canı gönülden tebrik ederim.

Recep Tayyip ERDOĞAN
T.C. CUMHURBAŞKANI

Sayın Cumhurbaşkanımızın liderliğinde, ülkemizi büyük atılımlar ve vizyon projelerle buluşturuyoruz. Türkiye Yüzyılı'nda daha büyük, daha güçlü ve müreffeh bir Türkiye'yi inşa ederken refahın ülke sathında dengeli yayılmasını temin edecek adımlarımızı kararlılıkla atıyoruz. Ülkemizi muasır medeniyetler seviyesinin de üzerine çıkarma yolculuğumuza tüm bölgelerimizi dahil ediyoruz.

Bereketli toprakları, kadim kültürü, eşsiz coğrafyasıyla Doğu Anadolu Bölgesi de kalkınma atılımlarımızdan hak ettiği payı ziyadesiyle alıyor. Geçtiğimiz 22 yılda bölgemizi yatırım, istihdam, üretim ve ihracatla buluşturduk. Yerel ihtiyaçlara yönelik projeler geliştirerek şehirlerimizin ekonomik ve sosyal yapısını güçlendirdik. DAP Bölgemizde Bölge Kalkınma İdaremiz son 12 yılda sürdürülebilir büyümeyi hedefleyen 2.008 projeye toplam 12,9 milyar lira tutarında kaynak sağladı.

Yenilikçi, kapsayıcı ve uzun vadeli planlama anlayışını DAP Bölgesi'nin Türkiye Yüzyılı'nda çok boyutlu kalkınmasının reçetesi olarak değerlendiriyoruz. Bu doğrultuda hazırladığımız 2024-2028 DAP Eylem Planımız; bölgemizin sosyoekonomik dinamiklerini dikkate alarak rekabet gücünü artırmaya ve sosyal bütünleşmeyi güçlendirmeye yönelik özgün ve bütüncül bir yol haritası sunuyor.

Yoğun bir mutfak çalışmasının neticesinde hazırlanan planda; "İklim değişikliğine duyarlı, hayvancılık ve gelişmiş sulama altyapısıyla sürdürülebilir tarımın yapıldığı değer zincirine entegre bir DAP Bölgesi" vizyonu belirledik. Öncelikli olarak Hayvancılık Altyapısında Dönüşüm, Bitkisel Üretimde Katma Değer Artışı ile Etkin Su ve Havza Yönetimi olmak üzere üç dönüşüm programını devreye alıyoruz. Dönüşüm programlarımız ile DAP Bölgesi'nde yüksek verim odaklı katma değerli üretimi ve kapasiteyi yükseltecek, istihdamı artıracak toplam büyüklüğü 530,9 milyar lira olan 151 projeyi hayata geçireceğiz.

Yerel Kalkınma Hamlemiz doğrultusunda; bölgemizde toplumsal refahı yükseltecek kapsayıcı ve katılımcı politikaları uygulamaya kararlılıkla devam edeceğiz. 2024-2028 DAP Eylem Planı hazırlık sürecine katkı veren tüm kurum ve kuruluşlarımıza teşekkürlerimi sunuyorum. Çalışmaların hazırlanmasında emeği geçen herkesi tebrik ediyorum.

Mehmet Fatih KACIR
SANAYİ VE TEKNOLOJİ BAKANI

2024-2028 dönemini kapsayan Güneydoğu Anadolu Projesi, Doğu Anadolu Projesi, Doğu Karadeniz Projesi ve Konya Ovası Projesi Eylem Planları 641 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 23/A maddesi ile 703 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin geçici 8 inci maddesi uyarınca 7 Mart 2025 tarihinde Cumhurbaşkanı tarafından uygun görülerek yürürlüğe girmiştir.

İÇİNDEKİLER

1.	2024-2028 DAP EYLEM PLANININ VİZYONU VE KURGUSU	9
2.	BÖLGENİN SOSYOEKONOMİK GÖRÜNÜMÜ	10
2.1	DAP Bölgesi	10
2.2	Nüfus ve Demografi	11
2.3	Bölgede Ekonomi	12
3.	EYLEM PLANI HAZIRLIĞINDA POLİTİKA BELGELERİNİN ANALİZİ VE REFERANS ALINAN ÇALIŞMALAR	16
3.1	2024-2028 Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi'nde DAP Bölgesi	16
3.2	2024-2028 Bölge Planlarında DAP Bölgesi	22
3.3	Referans Alınan Diğer Politika Belgeleri ve Çalışmalar	23
4.	EYLEM PLANI KAPSAMINDA UYGULANACAK ÖNCELİKLİ DÖNÜŞÜM PROGRAMLARI	25
4.1	ÖDÖP 1: Hayvancılık Altyapısında Dönüşüm Programı	25
4.2	ÖDÖP 2: Bitkisel Üretimde Katma Değer Artışı Programı	28
4.3	ÖDÖP 3: Etkin Su ve Havza Yönetimi Programı	32
5.	EYLEM PLANI KAPSAMINDAKİ PROJELER	36
6.	EYLEM PLANI ÖZET BÜTÇESİ	38
7.	EYLEM PLANININ KOORDİNASYONU Ve UYGULANMASI	40
8.	EYLEM PLANININ İZLENMESİ	41
9.	EYLEM PLANININ İLETİŞİMİ	42
EK:	2024-2028 DAP EYLEM PLANI KAPSAMINDAKİ PROJELER	43

TABLolar

Tablo 1:	DAP İlleri SEGE Sıralamaları	11
Tablo 2:	DAP Bölgesi İktisadi Faaliyet Kollarına Göre GSKD (%)	14
Tablo 3:	Hayvancılık Altyapısında Dönüşüm Programı Göstergeleri	28
Tablo 4:	Bitkisel Üretimde Katma Değer Artışı Programı Göstergeleri	32
Tablo 5:	Etkin Su ve Havza Yönetimi Programı Göstergeleri	33
Tablo 6:	2024-2028 DAP Eylem Planı Özet Bütçesi	39

ŞEKİLLER

Şekil 1:	DAP Bölgesi Nüfusunun Türkiye İçerisindeki Payı (%)	12
----------	---	----

HARİTALAR

Harita 1:	Düzey-2 Sınıflamasına Göre DAP Bölgesi	10
Harita 2:	BGUS Mekânsal Tipoloji	17
Harita 3:	DAP İllerinin BGUS Tipolojisi	18

KISALTMALAR

AKS	Adres Kayıt Sistemi
AR-GE	Araştırma-Geliştirme
BKİ	Bölge Kalkınma İdaresi
BGUS	Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi
DAP	Doğu Anadolu Projesi
DAP BKİ	Doğu Anadolu Projesi Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı
DOKAP BKİ	Doğu Karadeniz Projesi Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı
DSİ	Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü
EKK	Ekonomi Koordinasyon Kurulu
GAP BKİ	Güneydoğu Anadolu Projesi Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı
GSYH	Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
GSKD	Gayri Safi Katma Değer
HES	Hidroelektrik Santrali
KOBİ	Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
KOP BKİ	Konya Ovası Projesi Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı
OSB	Organize Sanayi Bölgesi
ÖDÖP	Öncelikli Dönüşüm Programı
SEGE	Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
YER-SİS	Kentsel ve Kırsal Yerleşim Sistemleri Araştırması

1. 2024-2028 DAP EYLEM PLANININ VİZYONU VE KURGUSU

2024-2028 yıllarını kapsayan DAP Eylem Planı, bölgenin ekonomik potansiyeli ile birlikte yapısal darboğazlarını da göz önüne alarak sürdürülebilir, kapsayıcı ve ulusal refaha azami katkı verecek bir anlayışla Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi 2024-2028 ile uyumlu ve bölge için belirlenen kalkınma vizyonu doğrultusunda hazırlanmıştır. Buna göre DAP Eylem Planı'nın vizyonu: "İklim değişikliğine duyarlı, hayvancılığın ve gelişmiş sulama altyapısıyla sürdürülebilir tarımın yapıldığı değer zincirine entegre bir DAP Bölgesi" olarak belirlenmiştir.

DAP Eylem Planı bölge illerindeki yatırımların planlama, programlama, projelendirme, takip ve uygulamasının koordinasyonu amacıyla belirlenen vizyon çerçevesinde; nitelik, kapsam ve uygulayıcı kuruluş açısından bizzat bölgeye özgü; bölgeyi önceleyen ve bölgesel kalkınmayı tetikleyici niteliği ağır basan kamu yatırımları ve projelerden oluşmakta; özel sektör yatırımlarına yön göstermektedir. Bu perspektifle bölgenin ekonomik yapısında dönüşüm gerçekleştirilmesi amacıyla aşağıdaki Öncelikli Dönüşüm Programları (ÖDÖP) belirlenmiştir. Öncelikli dönüşüm programlarında bölgede gelirin ve istihdamın iklim-akıllı perspektifle artırılması temel yaklaşımdır. Özellikle tarım ve kırsal kalkınma ile sulama ve turizm altyapısına yönelik projelerde gelirin artırılmasına, istihdam düzeyinin yükseltilmesine, ekonomik faaliyetlerin iklime duyarlı hale getirilmesine öncelik verilecektir.

DAP Eylem Planı'nın ÖDÖP'leri;

- 1- Hayvancılık Altyapısında Dönüşüm Programı
- 2- Bitkisel Üretimde Katma Değer Artışı Programı
- 3- Etkin Su ve Havza Yönetimi Programı'dır.

Belirlenen vizyon, perspektif ve ÖDÖP'ler dikkate alınarak 2024-2028 döneminde DAP Eylem Planı'nda yatırımlar, projeler ve faaliyetler şu üç ekseninde ele alınmaktadır:

- Bölgenin kalkınma vizyonu çerçevesinde ve ÖDÖP'ler kapsamında bütün kamu kurum ve kuruluşları ile DAP Bölge Kalkınma İdaresi tarafından yapılacak yatırımlar ve desteklenecek faaliyetler,
- Bölgenin kalkınmasında önem teşkil ettiği değerlendirilen, bölgenin kalkınmasını tetikleyici etkiye sahip, takibi gerekli görülen bütün kamu kurum ve kuruluşlarının büyük ölçekli altyapı yatırımları,
- Kalkınmayı tamamlayıcı niteliği haiz, bölgede kapsayıcı kalkınmaya hizmet edeceği değerlendirilen ve genellikle dar bir yörede, havzada veya alt bölgede etkiler doğurması beklenen bütün kamu kurum ve kuruluşlarının küçük ölçekli yatırımları.

2. BÖLGENİN SOSYOEKONOMİK GÖRÜNÜMÜ

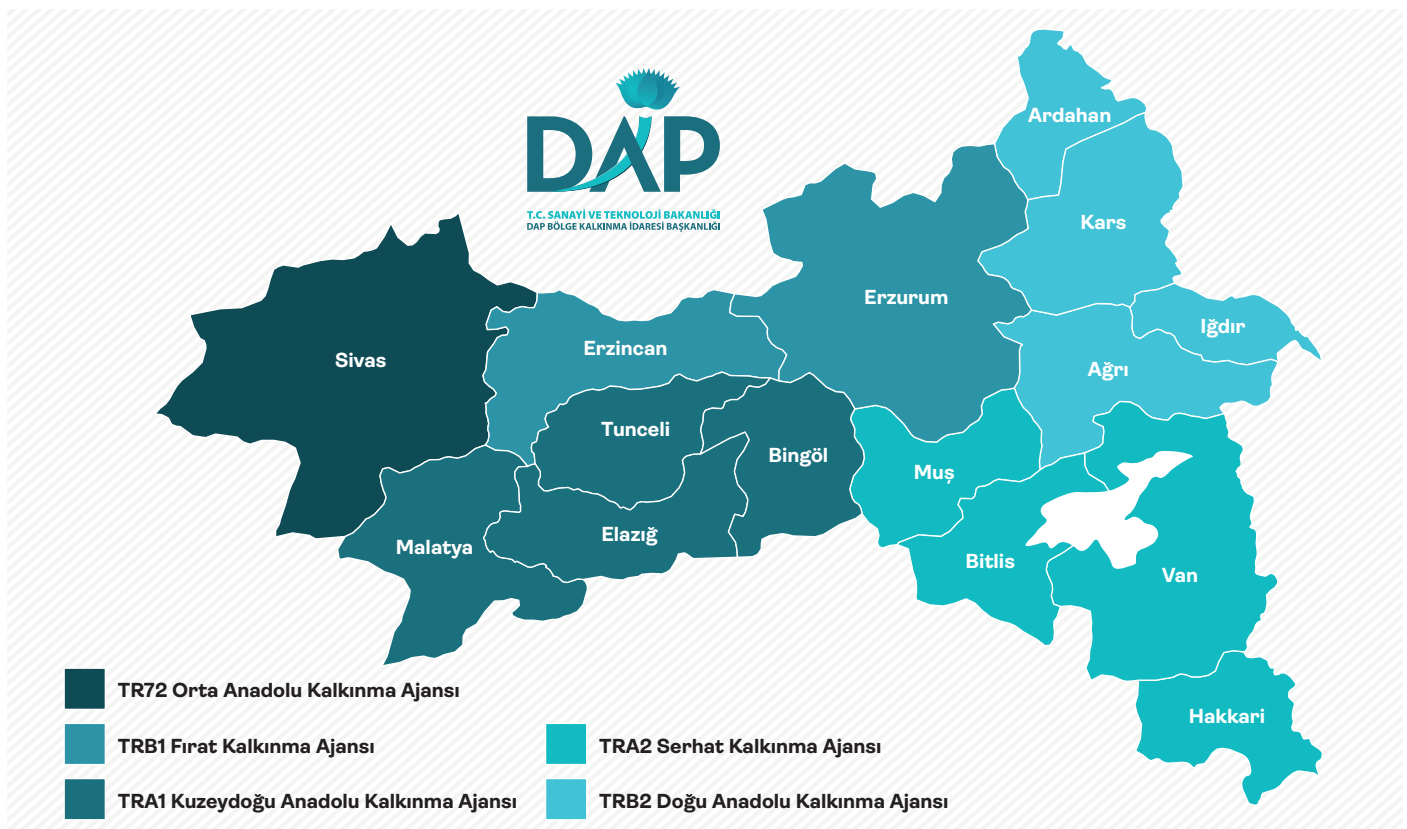
2.1 DAP Bölgesi

DAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığının kurulduğu 2011 yılında Ağrı, Ardahan, Bingöl, Bitlis, Elâzığ, Erzincan, Erzurum, Hakkâri, Iğdır, Kars, Malatya, Muş, Tunceli ve Van illerinden oluşan DAP Bölgesi, 2016 yılında Sivas ilinin de bölgeye dahil olmasıyla 15 ili içermektedir.

DAP Bölgesi'nin yüzölçümü 177.130 km² olup, Türkiye yüzölçümünün yüzde 22,7'sini oluşturmaktadır. Bölgede 143 ilçe ve 5.177 köy bulunmaktadır. Ayrıca Erzurum, Van ve Malatya büyükşehir statüsündeki illerdir.

Düzy-2 sınıflandırması kapsamında TRA2, TRB1, TRB2 Bölgesi'nin tamamı ile TRA1 Bölgesi'nden Erzincan, Erzurum ve TR72 Bölgesi'nden Sivas DAP Bölgesi sınırları içerisinde yer almaktadır. Bu açıdan bölgede faaliyet gösteren kalkınma ajansları; Kuzeydoğu Anadolu Kalkınma Ajansı, Serhat Kalkınma Ajansı, Fırat Kalkınma Ajansı, Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı ve Orta Anadolu Kalkınma Ajansı'dır.

Harita 1: Düzey-2 Sınıflamasına Göre DAP Bölgesi

Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü tarafından yayımlanan “İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması (İlçe SEGE-2022) Araştırması’na göre, DAP Bölgesi’ndeki ilçelerin büyük bir çoğunluğunun sosyoekonomik gelişmişlik açısından Türkiye’de en alt sıralarda yer aldığı görülmektedir. İlçe SEGE-2022 çalışmasındaki ilçe sıralamaları incelendiğinde, DAP Bölgesi’nde yalnızca Erzurum ilinin merkez

ilçelerinden Yakutiye birinci gelişmişlik kademesinde yer almaktadır. İkinci gelişmişlik kademesinde Sivas, Elâzığ, Tunceli, Malatya (2), Erzincan, Van ve Kars illerinin merkez ilçelerinden toplam 8 ilçe bulunmaktadır. Üçüncü gelişmiş kademesinde ise Ardahan, Iğdır, Ağrı, Hakkâri, Bitlis, Muş ve Bingöl illerinin Merkez ilçeleri ile Erzurum'un Oltu ve Bitlis'in Tatvan ilçeleri olmak üzere toplam 9 ilçe yer almaktadır. Bölgedeki 121 ilçe dördüncü, beşinci ve altıncı gelişmişlik kademelerinde bulunmaktadır (Tablo 1).

Tablo 1: DAP İlleri SEGE Sıralamaları

İller	İl Sıralaması		İlçe Sıralaması			
	SEGE-2011	SEGE-2017	En Ön Sırada Gelen İlçe	SEGE-2022 Sıralaması	En Son Sırada Gelen İlçe	SEGE-2022 Sıralaması
Ağrı	79	80	Merkez	451	Hamur	967
Ardahan	71	67	Merkez	305	Hanak	888
Bingöl	72	71	Merkez	274	Adaklı	932
Bitlis	76	76	Merkez	359	Mutki	963
Elâzığ	39	42	Merkez	112	Arıcak	928
Erzincan	45	47	Merkez	173	Üzümlü	742
Erzurum	59	61	Yakutiye	62	Tekman	969
Hakkâri	80	78	Merkez	366	Derecik	946
Iğdır	69	70	Merkez	329	Karakoyunlu	911
Kars	68	69	Merkez	239	Digor	950
Malatya	42	44	Yeşilyurt	130	Pütürge	933
Muş	81	79	Merkez	500	Korkut	957
Sivas	49	45	Merkez	110	Yıldızeli	817
Tunceli	58	59	Merkez	117	Nazımiye	808
Van	75	77	İpekyolu	238	Bahçesaray	960

Kaynak: İl SEGE-2011, İl SEGE-2017, İlçe SEGE-2022.

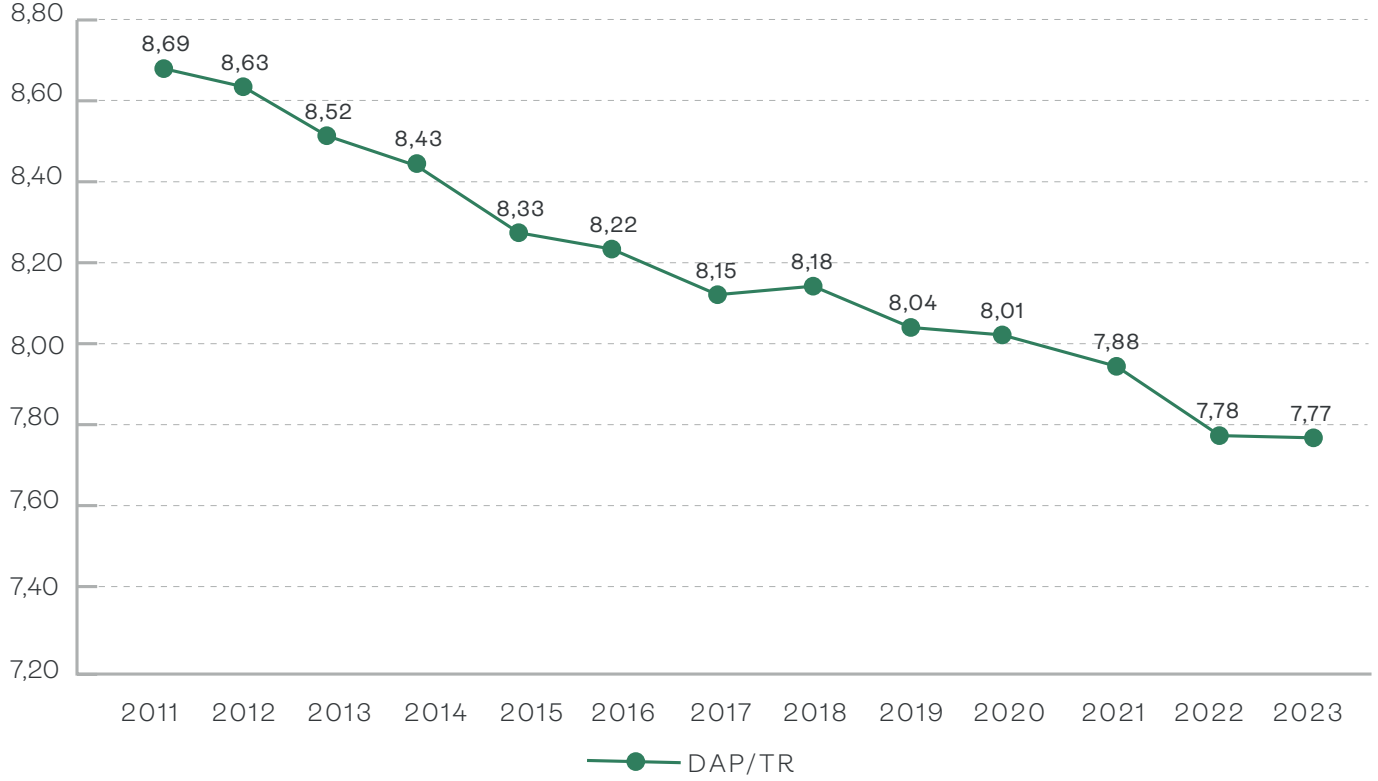
2.2 Nüfus ve Demografi

2023 yılı ADNKS verilerine göre DAP Bölgesi'nin toplam nüfusu 6.632.894 kişi olup bu sayı Türkiye nüfusunun yaklaşık yüzde 7,7'sini oluşturmaktadır. Ancak bölgenin Türkiye içindeki nüfus payı yıllar itibarıyla azalmaya devam etmektedir (Şekil 1). Bölge illeri içinde en fazla nüfusa sahip olan il Van (1.127.612) iken, bölgenin en az nüfusa sahip ili ise Tunceli'dir (89.317).

DAP Bölgesi'nde, kaba doğum hızı ülke ortalamasından yüksek seyretmektedir. DAP Bölgesi'nde nüfus dağılımına bakıldığında, 15-24 yaş aralığındaki genç nüfusun toplam nüfusun yüzde 18'ini oluşturmaktadır. Bu oran, Türkiye genelinde yüzde 13,7'dir. Ayrıca 0-14 yaş grubundaki nüfus DAP Bölgesi'nde yüzde 26

iken, Türkiye genelinde yüzde 14,1 olarak kaydedilmiştir. Bu veriler ışığında DAP Bölgesi'nin Türkiye geneline kıyasla daha genç bir nüfusa sahip olduğu görülmektedir.

Şekil 1: DAP Bölgesi Nüfusunun Türkiye İçerisindeki Payı (%)

Kaynak: TÜİK

Son 10 yıllık net göç verileri incelendiğinde Van, Ağrı, Erzurum ve Muş illerinin Türkiye’de en fazla göç veren 10 il arasında yer aldığı görülmektedir. Bölgede en fazla göç alan ve en fazla göç veren il Van’dır. Bölgede net göç hızının en yüksek olduğu iller Erzincan ve Tunceli illeridir. Nüfus ve göç verileri birlikte değerlendirildiğinde bölgedeki nüfus artış hızının en temel belirleyicisinin yetersiz istihdam olanakları olduğu söylenebilir.

2.3. Bölgede Ekonomi

2023 GSYH verilerine göre geniş bir coğrafya üzerinde yer alan DAP Bölgesi illerinin tamamı kişi başı GSYH bakımından Türkiye ortalamasının altında kalmaktadır. DAP Bölgesi illeri arasında en yüksek kişi başı GSYH değerine sahip olan il 253.482 TL ile Tunceli’dir. Van ise 108.021 TL kişi başı GSYH ile hem bölgenin hem de Türkiye’nin en düşük kişi başı GSYH değerine sahip ilidir.

Bölge ekonomisine sektörel açıdan bakıldığında tarım sektörünün en önemli geçim kaynaklarından birisi olduğu görülmektedir. Bölgenin 3.428.509 hektarlık işlenen tarım alanı, Türkiye genelindeki işlenen tarım alanlarının yüzde 17’sini oluşturmaktadır.

Coğrafi koşullar ve iklim şartları, bölgedeki tarımsal ürün çeşitliliğini ve verimliliğini kısıtlamaktadır. Tarım arazilerinin küçük ve dağınık yapısı ise tarımsal verimliliği azaltan diğer bir etkidir. Ancak Elâzığ, Erzincan, Iğdır ve Malatya gibi düşük rakımlı iller, meyve ve sebze üretiminde büyük bir potansiyele sahiptir.

Bölgedeki tarım alanlarının yüzde 76'sını tarla bitkileri oluşturmaktadır. Tarla bitkileri arasında yem bitkileri, yüzde 41'lik pay ile en geniş üretim alanına sahiptir. Meyve üretiminde ise Malatya ve Elâzığ öne çıkmakta olup söz konusu iller bölgenin toplam meyve bahçesi alanının yüzde 73'üne sahiptir. Özellikle Malatya, tek başına bölgenin toplam meyve bahçesi alanının yüzde 61'ini kapsamakta ve Türkiye'nin yaş kayısı üretiminin yarısından fazlasını sağlamaktadır. Malatya'nın kuru kayısı üretimi uluslararası pazarda önemli bir yere sahip olup üretilen kuru kayısının yüzde 90-95'i ihraç edilmektedir.

Tarım sektörü içerisinde, DAP Bölgesi'nde hayvancılık gerek istihdam gerekse gelir açısından önemli bir paya sahiptir. Büyükbaş hayvan varlığında yüzde 21, küçükbaş hayvan varlığında ise yüzde 26 ile Türkiye'deki en yüksek oranlara sahip olan bölge, bu iki hayvancılık alt sektöründe öncü konumdadır. Bölgede hayvancılık büyük ölçüde meraya dayalıdır; çayır ve mera alanları bölge yüzölçümünün yüzde 44,1'ini, Türkiye çayır-mera alan varlığının ise yüzde 53,4'ünü kapsamaktadır. Bingöl, Erzurum, Hakkâri ve Van illerinin ise yüzölçümünün yarısından fazlası çayır-mera alanlarından oluşmaktadır.

Mera alanlarının genişliği, endemik bitki türlerinin çeşitliliği ve zengin bitki örtüsü arıcılığın da bölge genelinde yaygın olmasına olanak tanımaktadır. 2023 yılı itibarıyla bölgedeki bal üretimi artarak Türkiye toplam bal üretiminin yüzde 17,5'ni karşılamıştır. Sivas, Van, Bitlis, Erzurum ve Kars en yüksek bal üretimine sahip iller olup Bitlis ve Bingöl yöresine özgü ballar ise uluslararası yarışmalarda dereceler kazanmıştır.

Türkiye'nin sulanabilir tarım arazisinin yüzde 25'i DAP Bölgesinde yer almaktadır. Bölgede bugüne kadar ekonomik olarak sulanabilir alanın yüzde 59'u tamamlanmış olup, yaklaşık 821.250 hektar alan işletmeye açılmıştır. 558.142 hektar alanda ise inşaat, planlama-proje çalışmaları devam etmektedir.

DAP Bölgesi, iç su kaynakları ve su ürünleri potansiyeli açısından da büyük öneme sahiptir. Bölge Türkiye'nin önemli doğal ve yapay göllerini barındırmakta olup ülkenin en önemli akarsularının kaynaklarına ev sahipliği yapmaktadır. Türkiye'nin en büyük ve en derin gölü olan Van Gölü ile Keban ve Karakaya Baraj Gölleri gibi büyük baraj gölleri bu bölgede yer almaktadır. Bu göller, su kaynakları yönetimi, enerji üretimi ve tarımsal sulama gibi birçok alanda önemli katkı sağlamaktadır.

Tablo 2: DAP Bölgesi İktisadi Faaliyet Kollarına Göre GSKD (%)

İller	Tarım			Sanayi			Hizmetler		
	2013	2018	2023	2013	2018	2023	2013	2018	2023
Ağrı	29,3	27,4	25,6	14,3	9,8	11,2	56,4	62,7	63,2
Ardahan	34,6	29,9	36,4	12,6	21,3	13,5	52,8	48,9	50,0
Bingöl	17	13,3	13,9	24,7	24,3	22,6	58,4	62,4	63,6
Bitlis	19,4	18,6	24,0	22,1	14,5	14,1	58,5	66,9	61,9
Elâzığ	11,2	12,1	14,1	25,3	25,5	28,5	63,5	62,4	57,5
Erzincan	15,7	13,8	14,8	31,6	33,2	32,0	52,7	53,1	53,2
Erzurum	20,3	18	20,2	16,4	17,3	17,2	63,3	64,7	62,5
Hakkâri	13,6	10,7	8,5	15,1	15	8,8	71,3	74,3	82,7
Iğdır	29,2	37,8	28,5	8,1	7,1	6,1	62,7	55,1	65,4
Kars	28,3	27,5	32,8	19,6	13,8	9,7	52	58,8	57,5
Malatya	10,5	10,1	12,9	26,5	26,2	33,9	63	63,7	53,2
Muş	26,4	28	30,4	19,5	14,1	12,3	54,1	57,9	57,3
Sivas	20,7	15,3	18,9	24,2	27,3	26,5	55,1	57,4	54,6
Tunceli	13,8	12	13,4	18,7	10,9	9,5	67,5	77,1	77,1
Van	15,7	16,3	13,8	19,5	12,6	13,4	64,8	71,1	72,9
DAP Bölgesi	18,5	17,2	18,5	21,4	20	20,5	60,1	62,8	61,0
Türkiye	7,6	6,4	6,9	31,6	32,0	35	60,8	60,8	61,0

Kaynak: TÜİK

DAP Bölgesi'nin gayri safi katma değerinin (GSKD) iktisadi faaliyet kollarına göre dağılımı incelendiğinde 2023 yılı itibarıyla Türkiye'de tarımın payı yüzde 6,9 iken bölgede yüzde 18,5 olarak gerçekleşmiştir. Bu durum tarım sektörünün bölge ekonomisi içindeki önemini göstermektedir. Sanayi sektörünün bölge GSKD'si içerisindeki payı yüzde 20,5 ile ülke ortalamasının altında yer almaktadır. Bölgede hizmetler sektörünün payı ise yüzde 61'dir.

Doğu Anadolu Bölgesi; Gürcistan, Ermenistan, Nahçıvan, İran ve Irak ile kara sınırlarına sahip olması, Türk Cumhuriyetleri ve Kafkasya'ya olan yakınlığı ve sosyo-kültürel bağları sayesinde büyük bir dış ticaret potansiyeline sahiptir. Ancak bu ülkelerle olan ticaret hacmi oldukça sınırlıdır.

Türkiye'nin dış ticaretinin önemli bir kısmı karayolu üzerinden gerçekleştiğinden, Doğu Anadolu Bölgesi'nde bulunan 8 kara hudut sınır kapısının etkin kullanımı büyük önem taşımaktadır. Bu kapılar arasında Türkgözü (Ardahan), Aktaş (Ardahan), Dilucu (Iğdır), Gürbulak (Ağrı), Kapıköy (Van), Derecik (Hakkâri), Esendere (Hakkâri) ve Üzümlü (Hakkâri) bulunmaktadır. Ayrıca demiryolu hudut kapılarından İran'a açılan Kapıköy (Van) ve Gürcistan'a açılan Kars Tren Garı kapıları faaldir; ancak Ermenistan'a açılan Akyaka Sınır Kapısı faal değildir. Bölgede yer alan 12 havaalanından sadece Hakkâri Yüksekova Havaalanının gümrük işlevi bulunmamaktadır.

2023 yılı ihracat verilerine göre Doğu Anadolu Bölgesi'nin Türkiye genelindeki ihracat payı yüzde 0,5 olup kişi başına düşen ihracat değeri ortalama 185 ABD Doları'dır. Bu değer Türkiye ortalaması olan 2.719 ABD Doları'nın oldukça altındadır. Türkiye'nin dış ticaretinde yüzde 4,7 pay ile Irak 5., yüzde 1,1 pay ile İran 20., yüzde 0,9 pay ile Gürcistan ise 27. sıradadır. Bölge bazında incelendiğinde ise ihracatın yüzde 11'i Irak, yüzde 9'u Çin ve yüzde 7'si Amerika Birleşik Devletleri'ne yapılmaktadır. İllerin ihracat verileri incelendiğinde, işlenmiş sebze ve meyve ihracatı ile Malatya ilk sırada yer almakta, onu demir dışı metal cevherleri ve demir-çelik ana sanayi ürünleri ile Elâzığ ili izlemektedir.

3. EYLEM PLANI HAZIRLIĞINDA POLİTİKA BELGELERİNİN ANALİZİ VE REFERANS ALINAN ÇALIŞMALAR

2024-2028 DAP Eylem Planı, On İkinci Kalkınma Planı'nın başta bölgesel gelişme vizyonu, politikası ve buna ilişkin tedbirleri olmak üzere; Plan'daki diğer sektörel amaçlar gözetilerek hazırlanmıştır. Bunun yanı sıra DAP Eylem Planı'nın esas çerçevesini 2024-2028 Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi (BGUS) oluşturmaktadır. DAP Bölgesi kapsamında yer alan ve BGUS'a dayanılarak hazırlanan TR72, TRA1, TRA2, TRB1 ve TRB2 bölge planları DAP Eylem Planı'nın ortaya çıkmasında en büyük katkıyı sağlamıştır.

3.1. 2024-2028 Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi'nde DAP Bölgesi

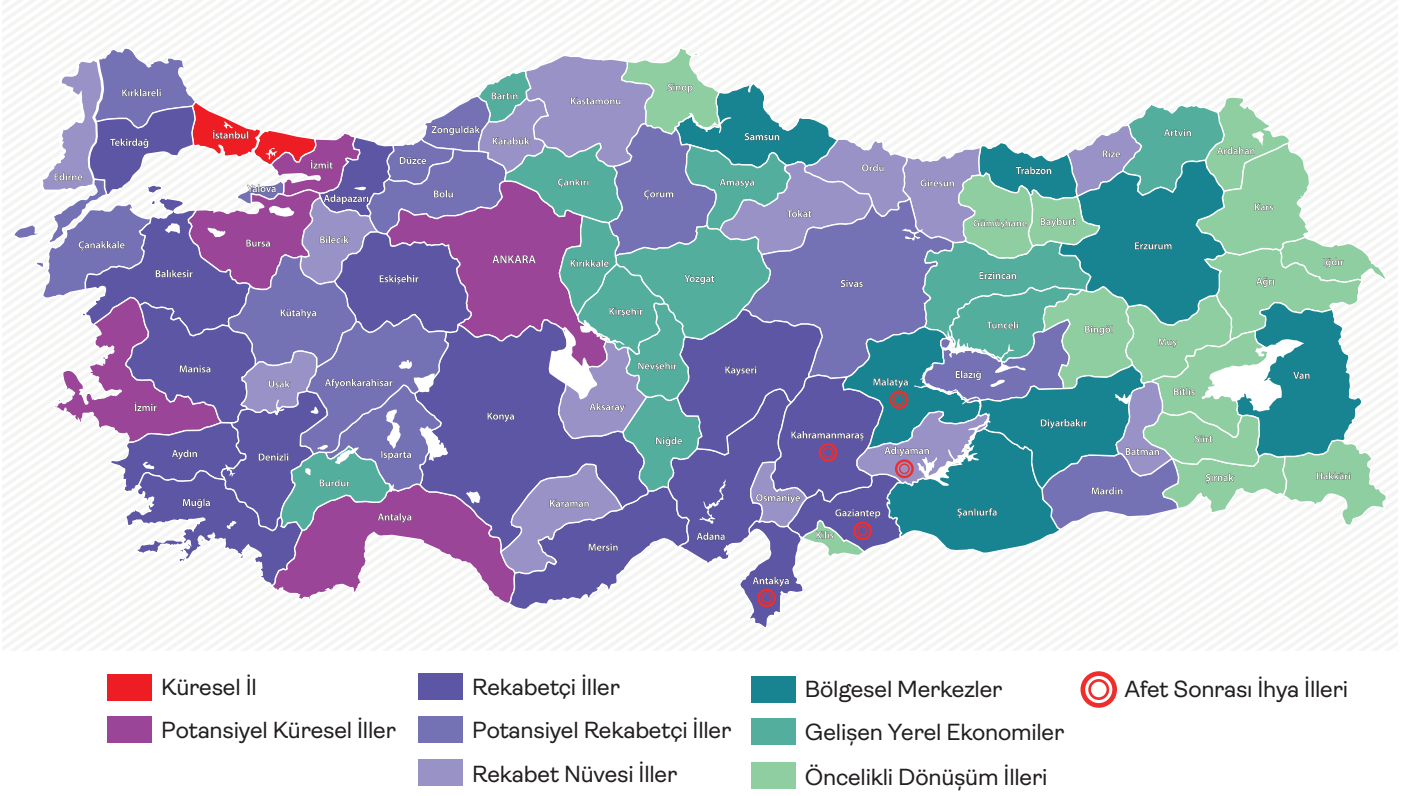
Bölgelerin potansiyellerinin azami seviyede değerlendirilmesi ve rekabet güçlerinin artırılması, sosyal ve ekonomik yönden dengeli bir mekânsal yerleşim yapısının sağlanması, bölgeler arası gelişmişlik farklarının azaltılması ve tüm bölgelerin ulusal kalkınmaya katkısının en üst seviyeye çıkarılması amacıyla uygulanan bölgesel kalkınma politikalarının temel çerçevesini çizen 2024-2028 BGUS 16/12/2024 tarih ve 9253 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı ile onaylanarak yürürlüğe girmiştir.

Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü tarafından yayımlanan YER-SİS ve SEGE başta olmak üzere ilgili tüm politika dokümanları ve araştırmalardan faydalanılarak; resmi istatistiklerin yanında idari kayıtlardan elde edilen geniş ve olabildiğince güncel bir veri seti kullanılarak çok çeşitli ve bilimsel sosyoekonomik analizler içeren; ilgili tüm paydaşlarla katılımcı bir süreçle hazırlanan BGUS, DAP Eylem Planı çalışmalarında On İkinci Kalkınma Planı ile birlikte en temel referans politika belgesi olmuştur.

BGUS'un vizyonu; "Küresel rekabette söz sahibi, refah düzeyi yüksek ve dirençli bölgeleriyle, yerel dinamiklerini kullanarak topyekûn kalkınmış bir Türkiye" olarak belirlenmiştir. Bu vizyon kapsamında; "bölgelerin küresel ekonomik entegrasyonunun güçlendirilmesi, bölgelerin rekabet edebilirliklerinin artırılması, bölgeler arası ekonomik ve sosyal yakınsamanın sağlanması ve afet sonrası ekonomik ve sosyal toparlanmanın sağlanması" stratejik amaçları geliştirilmiştir.

BGUS'ta ayrıca, vizyon ve stratejik amaçların hayata geçirilmesine yönelik bir mekânsal yaklaşım geliştirilmiştir. BGUS mekânsal yaklaşımında bölgesel gelişme stratejileri; vizyon ve stratejik amaçlar dikkate alınarak oluşturulan bir tipoloji çerçevesinde ele alınmıştır. YER-SİS ve SEGE ile birlikte üretim yapısı, gelir düzeyi, ihracat, istihdam ve nüfus gibi bölgesel kalkınmada öne çıkan otuzu aşkın gösterge kullanılarak geliştirilen mekânsal tipolojiye göre iller dokuz ayrı kategoride sınıflandırılmıştır (Harita 2) ve her bir tipoloji için farklı mekânsal stratejiler belirlenmiştir.

Harita 2: BGUS Mekânsal Tipoloji

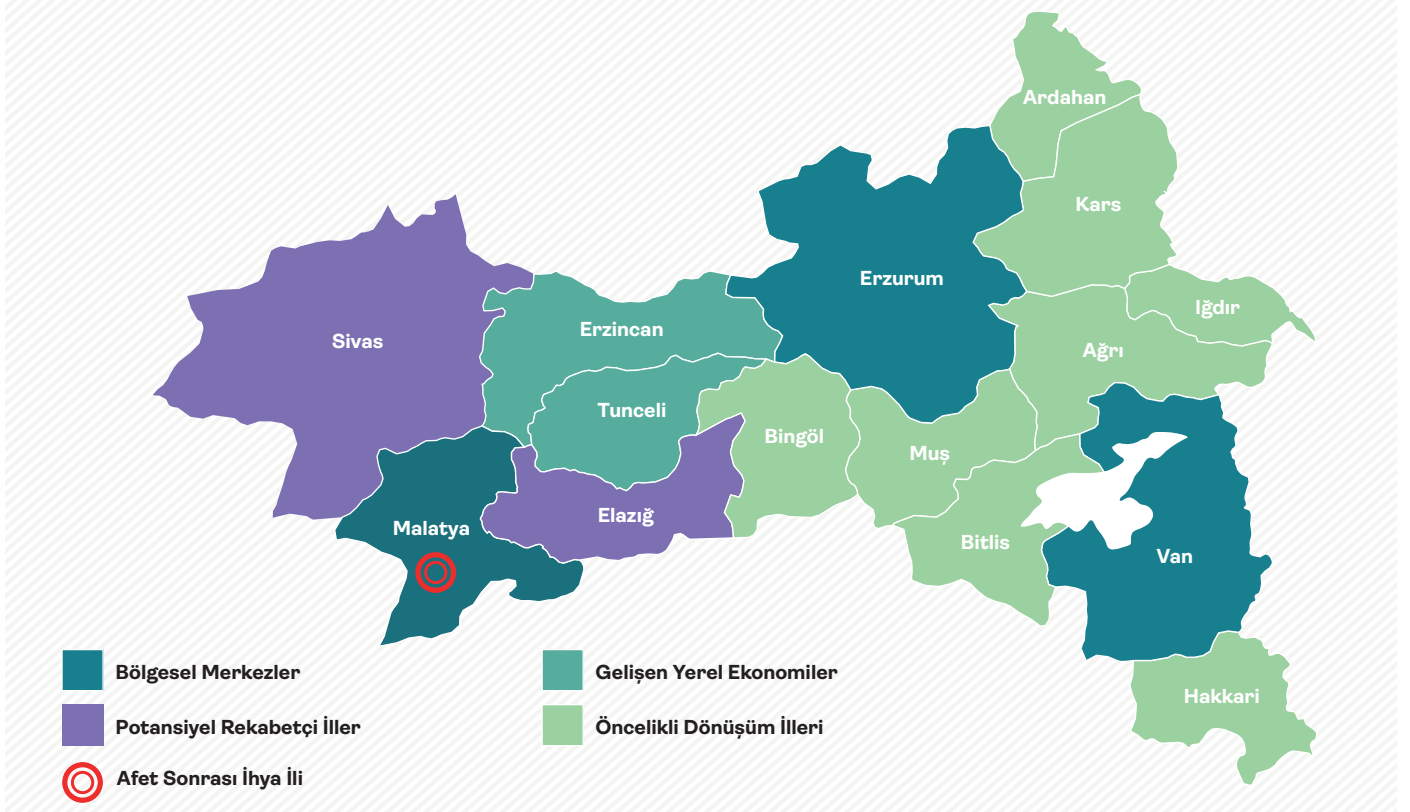

Kaynak: 2024-2028 Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi

Söz konusu mekânsal tipoloji DAP illeri açısından değerlendirildiğinde DAP Bölgesi'nde üç bölgesel merkez, iki potansiyel rekabetçi il, iki gelişen yerel ekonomi ili ve sekiz öncelikli dönüşüm ili bulunduğu görülmektedir (Harita 3). Bölgede bölgesel merkez olan Erzurum, Malatya ve Van ile birlikte potansiyel rekabetçi iller olan Elâziğ ve Sivas ekseninde bir gelişme patikası öngörülmektedir.

Ülkenin nispeten daha az gelişmiş bölgelerinde yer almalarına rağmen çevrelerinin sosyoekonomik gelişmesine katkıda bulunan; eğitim ve sağlık gibi temel hizmetler bakımından çevrelerine de hizmet sunan, ekonomik gelişmişlikleriyle kalkınmayı sürükleyici etkileri olan yüksek nüfuslu iller BGUS'ta bölgesel merkezler olarak sınıflandırılmıştır. DAP illerinden Erzurum, Malatya ve Van'ın da yer aldığı bu kategori için mekânsal amaç; "bölgesel merkezlerin ekonomik ve sosyal yönden gelişmesiyle nispeten az gelişmiş bölgelerin kalkınmasının sağlanması" olarak belirlenmiştir. Bu iller için; kent ekonomilerinin güçlendirilmesi, kentsel hizmet kapasitelerinin, ulaşım ve lojistik altyapılarının güçlendirilmesi ile tarımsal faaliyetlerde yenilikçi, katma değeri yüksek ve çevreci uygulamaların geliştirilmesine yönelik stratejiler belirlenmiştir.

Harita 3: DAP İllerinin BGUS Tipolojisi

Kaynak: 2024-2028 Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi

Bu kapsamda, Erzurum'da başta kış sporları ürünleri ve medikal tekstil üretimi; Malatya ilinde tarıma dayalı sanayi ve tekstil; Van ilinde tekstil ve giyim eşyaları ile maden işleme sektörleri öne çıkan sektörler olarak yer almaktadır. Ayrıca, Van'da mavi büyüme potansiyelinin değerlendirilmesine yönelik su ürünleri yetiştiriciliği, ekoturizm ve mavi tur uygulamaları hayata geçirilecektir. Erzurum, Malatya ve Van'da tarımsal faaliyetlerin genç nüfus için de cazip hale getirilmesi, tarımda verimli uygulamalara ve katma değerli ürünlere geçilmesi önem taşımaktadır. Bölgesel merkezlerin lojistik altyapılarının güçlendirilmesi kapsamında Erzurum-Kars-Iğdır (Dilucu), Malatya-Elâzığ-Diyarbakır hızlı tren bağlantıları projeleriyle bölge merkezlerinden hem etki alanlarına hem de liman, sınır kapısı ve ticaret merkezi gibi önemli merkezlere ulaşım kolaylaştırılacaktır. Van-Şırnak kara yolunun tamamlanmasıyla hem bu iller arasında hem de Habur Sınır Kapısı ve Kapıköy Sınır Kapısı arasında kesintisiz ulaşım sağlanacaktır. Van-İran arasında ulaşım, ticaret ve yatırım alanlarında iş birlikleri teşvik edilecektir.

DAP illerinden Elâzığ ve Sivas'ın içerisinde yer aldığı potansiyel rekabetçi iller; ihracat, üretim ve istihdam kapasitesi açısından temel altyapıya ve potansiyele sahip olmakla birlikte bu seviyelerini güçlendirebilmek için belirli alanlarda dönüşüme ihtiyaç duyan iller olarak tanımlanmıştır. Bu iller için mekânsal amaç; "potansiyel rekabetçi illerin üretim yapılarının teknoloji odaklı dönüşümünün hızlandırılması" olarak belirlenmiştir. Bu illerde mevcut sektörlerde üretim hacmi ve üretimde katma değer artışının sağlanması, üretimde dönüşümü sağlamaya yönelik gelişme potansiyeli taşıyan orta-

yüksek teknolojiye sahip sektörlerin desteklenmesi ve gelişmiş illerle fonksiyonel ilişkilerin güçlendirilmesine yönelik stratejiler belirlenmiştir. Bu kapsamda, Elâzığ'da yüksek karbonlu ferrokrom ve suni mermer üretim faaliyetleri gibi ürünlerin üretimine odaklanılacaktır. Sivas'ta savunma sanayi ve optik ürünleri imalatı öncelikli sektörler olacaktır. Ayrıca potansiyel rekabetçi illerin çevrelerindeki daha gelişmiş illerle fonksiyonel ilişkileri güçlendirilecektir. Bu kapsamda Sivas'ın Ankara, Konya ve Kayseri ile savunma sanayi alanlarında fonksiyonel iş birliklerinin desteklenmesi öncelikli olacaktır.

DAP illerinden Erzincan ve Tunceli BGUS tipolojisinde gelişen yerel ekonomi illeri olarak belirlenmiştir. Gelişen yerel ekonomi illeri sosyoekonomik olarak nispeten az gelişmiş ve sınırlı düzeyde ekonomik faaliyetin yürütüldüğü iller olup bu illerde yerel potansiyellere dayalı sosyoekonomik canlılığın sağlanması temel amaç olarak belirlenmiştir. Bu amaçla; tarım, hayvancılık ve madencilik faaliyetlerinde verimlilik ve katma değerin artırılması; doğal, tarihi ve kültürel değerlerin il ekonomisine katkısının güçlendirilmesi ve bu illerin gelişmiş merkezlerle ulaşım bağlantılarının güçlendirilmesi ve erişilebilirliklerinin artırılmasına yönelik stratejiler belirlenmiştir. Erzincan ve Tunceli ise bölgesel merkezler olan Erzurum ve Malatya arasında olmanın avantajına sahiptir. Erzincan ilinde madencilik faaliyetlerinde verimlilik ve katma değerin artırılması ile önemli merkezlerle ulaşım bağlantılarının güçlendirilmesi öncelik verilen alanlar olarak yer almaktadır. Tunceli ilinin sahip olduğu doğal kaynaklar koruma-kullanma dengesi çerçevesinde turizme kazandırılması önem taşımaktadır.

DAP illerinden Ağrı, Ardahan, Bingöl, Bitlis, Hakkâri, Iğdır, Kars ve Muş ise BGUS tipolojisinde öncelikli dönüşüm illeri olarak belirlenmiştir. Öncelikli dönüşüm illeri sosyoekonomik gelişmişlik açısından ülke ortalamasının altında kalmakta, bu nedenle illerin sosyoekonomik gelişmişlik açısından ülke ortalamasına yakınsamasının sağlanması amaçlanmaktadır. Bu amaçla, kırsal ekonomilerin geliştirilmesi, yer altı kaynaklarının değerlendirilmesi, turizmin sosyoekonomik gelişmeye katkısının artırılması, ulaşım bağlantılarının güçlendirilmesi, kentsel ve kırsal yaşam kalitesinin artırılması ve sınır illerinin sınır ötesi iş birliklerinin geliştirilmesine yönelik stratejiler belirlenmiştir. Bu kapsamda Bingöl'de süt hayvancılığı çiftliği ile süt üretimi, kaba yem üretim ve tarım makineleri; Kars ve Ardahan'da et ve et ürünleri ile süt ve süt ürünleri işleme; Iğdır ve Kars'ta meyve ve sebze işleme faaliyetleri önceliklendirilecektir. Tekstil imalatına girdi olacak hammaddelerin geliştirilmesi teşvik edilecektir. Ağrı'da deri işleme ve deri ürünlerini dönüştürme; Iğdır'da koyun yünü işleme ve koyun yününden yalıtım malzemesi üretimi; Ağrı ve Iğdır'da yün iplik üretimi ve Kars ile Ardahan'da kaz tüyü tekstil ürünlerinin üretimi alanlarına odaklanılacaktır. Yer altı kaynaklarının işlenerek endüstriye kazandırılmasına yönelik Hakkâri'de çinko ve kurşun; Bitlis'te ponza, perlit ve mermer potansiyelleri değerlendirilecektir. Turizm sektörünün öncelikli dönüşüm illerinde sosyoekonomik gelişmeye katkısının artırılmasına yönelik yöresel ürünlerin markalaşması (Ardahan Damal bebeği, Kars el halısı, Hakkâri kilimi, Bingöl balı gibi), bölge merkezleri ve

turizm destinasyonlarında pazarlanması sağlanacaktır. Sınır illerinin sınır ötesi iş birliklerini geliştirmeye yönelik ise Zengezur Koridoru'nun açılması ile Orta Asya ile ekonomik iş birliklerinin güçlendirilmesi, Kalkınma Yolu altyapı ve lojistik yatırımları ve Iğdır Antrepo Projesi yatırımları hayata geçirilecektir.

Ayrıca Gerede (Bolu)-Merzifon (Amasya)-Gürbulak (Ağrı) otoyol projeleriyle liman, sınır kapısı ve ticaret merkezi gibi önemli merkezlere ulaşım kolaylaştırılacaktır. Erzurum-Kars-Iğdır hızlı tren hattı projelerinin hayata geçirilmesi ile öncelikli dönüşüm illerinin gelişmiş merkezlerle bağlantısı artırılarak ticari ilişkilerin güçlendirilmesi sağlanacaktır.

Bu tipolojilerle birlikte, 6 Şubat 2023 tarihli Kahramanmaraş merkezli deprem felaketlerinden en çok etkilenen 5 il diğer boyutlar altındaki tipolojilerine ek olarak “afet sonrası ihya” boyutu altında da ele alınmış ve “afet sonrası ihya illeri” olarak sınıflandırılmıştır. Malatya bu kategoride yer almakta olup yaşanan deprem felaketi bu illerde öncelikle afet sonrası toparlanma sürecine odaklanılmasını zorunlu kılmıştır. BGUS kapsamında bu illerde “ekonomik ve sosyal iyileşmenin sağlanması” amacı belirlenmiş ve fiziksel, ekonomik, çevresel, sosyal ve kurumsal iyileşme stratejileri geliştirilmiştir.

Mekânsal tipoloji çerçevesinde belirlenen mekânsal amaç ve stratejilerin yanı sıra ulusal ve uluslararası gelişmeler dikkate alınarak; kentsel gelişme, kırsal kalkınma, sosyal gelişme, turizm, sanayi-lojistik, yeşil büyüme, girişimcilik, Ar-Ge ve yenilikçilik ile dijitalleşme temalarında tematik amaçlar ve stratejiler geliştirilmiştir.

Kentsel gelişme kapsamında; bölgesel merkezlerde üretim, istihdam ve ihracat kapasitelerini artıracak proje ve uygulamaların hayata geçirilmesi; öncelikli dönüşüm illeri ve gelişen yerel ekonomilerde temel kentsel hizmetlere erişim ve bu hizmetlerin kalitesinin artırılması ile kentsel ve sınai altyapıların geliştirilmesi öncelik verilen alanlardır.

Kırsal kalkınma kapsamında; kırsal alanlarda erişilebilirliğin artırılması ve ticarete lojistik maliyetlerin düşürülmesi amacıyla ulaştırma yatırımlarına hız verilmesi, e-ticaret uygulamaları ile kırsal kuluçka merkezleriyle inovasyon ve girişimciliğin teşvik edilmesi öncelikli görülmektedir. Tarımsal üretimde girdi-çıktı faktörleri gözetilerek verimliliğin ve rekabet gücünün artırılmasına yönelik akıllı uzmanlaşma stratejilerinin benimsenmesi, coğrafi işaretli ürün sayısının artırılması, kırsalda örgütlenmenin desteklenmesi ve pazarlama kabiliyetlerinin güçlendirilmesi öncelik verilen konulardır. Kırsal ve kentsel alanların birbirlerine olan bağlılığının tamamlayıcılık bağlamında güçlendirilmesi, kırsalda kamu hizmetlerinin kalitesinin artırılması, sosyal hayatın canlandırılması, demografik dönüşüme yönelik tedbirlerin hayata geçirilmesi, doğal kaynakların korunması ve kurumsal kapasitenin geliştirilmesi kırsal kalkınma teması altında yer alan diğer stratejilerdir.

Sosyal gelişme kapsamında; çocukların ve gençlerin bilimsel, kültürel, sanatsal ve sportif faaliyetlere katılımlarının desteklenmesi, çocuk işçiliğiyle mücadele edilmesi, ne eğitimde ne istihdamda yer alan gençlere yönelik yerel düzeyde işbaşı eğitim programları düzenlenmesi, gençlerin tarım sektöründe istihdamının artırılması amacıyla programların hayata geçirilmesi, kadınların sosyoekonomik hayata aktif katılımlarının desteklenmesi, çocuk yoksulluğunun azaltılması amacıyla hanelerin gelir getirici faaliyetlere katılımının desteklenmesi, çalışma hayatının dışında kalan ebeveynlerin beceri ve istihdam edilebilirliklerinin artırılması, dezavantajlı aileler açısından kolay erişilebilir, ücretsiz ve nitelikli okul öncesi eğitim kuruluşlarının yaygınlaştırılması, yoksulluk riski altında yaşayan nüfusun istihdamı ve gelir getirici faaliyetlere katılımının artırılması, bölgesel merkez, gelişen yerel ekonomi illeri ile öncelikli dönüşüm illeri başta olmak üzere emek yoğun sektörlere yönelik fiziki altyapıların geliştirilmesi, Sivas ve Elâzığ'da dijital ve yeşil dönüşümün yoğun olarak yaşandığı sektörlerle yönelik genç girişimci ve beceri geliştirme programlarının uygulanmasına yönelik stratejiler belirlenmiştir.

Turizm teması kapsamında; destinasyon ve tema odaklı turizm yaklaşımının benimsenmesi, turizmde nitelikli iş gücü, kaliteli tesis ve hizmetler ile turistlerin talep ve beklentilerinin karşılanması, yerel değerlerin ürünlere dönüştürülmesiyle turizmin yerel ekonomiye katkısının artırılması ve doğal, kültürel ve tarihi değerlerin koruma kullanma dengesinin sağlanmasına yönelik stratejiler yer almaktadır. DAP Bölgesi'nde bulunan Van, Bitlis, Muş'un Van Gölü/Urartu Destinasyonu ile Malatya, Elâzığ, Tunceli'nin Fırat Kültür Rotası olarak markalaşmasına yönelik faaliyetler önem taşımaktadır. Sivas, Erzurum, Kars'tan geçen Doğu Ekspresi ile Sivas, Malatya, Elâzığ'dan geçen gelişime açık rota olarak belirlenen Kurtalan Ekspresi kültür turizmi açısından önem taşımaktadır. Kars ve Ardahan'da gelişime açık rota olarak belirlenen peynir rotası bulunmaktadır. Malatya, Erzurum ve Van illeri medikal turizm destinasyonuna; Erzurum ve Van karanlık gökyüzü parklarına; Erzurum kış turizmi destinasyonuna ve Ardahan, Erzurum ve Sivas gelişime açık kış turizmi destinasyonuna dahil edilmiştir.

Sanayi-lojistik teması kapsamında; imalat sanayiinde faaliyet gösteren şirketlerin ölçek büyütmesinin teşvik edilmesi, finansman kaynaklarının çeşitlendirilmesi ve planlı sanayi alanlarının geliştirilmesinin hızlandırılmasına yönelik stratejiler yer almaktadır. Potansiyel rekabetçi iller kategorisindeki Elâzığ ve Sivas'ta öncelikli olmak üzere ihracat potansiyelinin artırılması ile Ar-Ge kapasitesi ve kullanımının artırılması da bu tema altında yer alan stratejilerdendir. Diğer yandan sanayi alanlarının ana demir yolu hatları ile bağlantılarının güçlendirilmesi önceliklendirilmektedir.

Yeşil büyüme teması kapsamında; iklim değişikliğiyle mücadele konusunda hem toplum hem de üreticiler için bilgilendirme faaliyetlerinin yaygınlaştırılması, kamu ve özel sektör tarafından bütüncül ve kapsayıcı bir şekilde ele alınması, döngüsel ekonomi uygulamalarının yaygınlaştırılması, su kullanımının yüksek

olduğu tarım sektöründe kaynak verimliliğini artırıcı uygulamaların desteklenmesine yönelik stratejiler geliştirilmiştir. Avrupa Komisyonu'nun Sınırdaki Karbon Düzenlemesi Mekanizması kapsamında öncelikli gördüğü sektörler başta olmak üzere ihracatta öncü sektörlerde bu düzenlemeye hazırlık durumlarının tespit edilmesi, ihtiyaç analizi ve etüt çalışmalarının gerçekleştirilmesi önemli görülmektedir.

Girişimcilik teması kapsamında belirlenen stratejiler özellikle bölgesel merkez olarak tanımlanan Erzurum, Malatya ve Van için önem arz etmektedir. Girişimcilik kültürünün geliştirilmesi ve gençlere yetenek kazandırılmasına yönelik faaliyetlerin yaygınlaştırılması; iş fikrinin geliştirilmesi, iş planının oluşturulması, ürün geliştirme, tasarım, ticarileşme ve büyüme gibi farklı aşamalar için mentörlük, teknik ve mali destek uygulamalarının sağlanması; kuluçka merkezleri ve hızlandırıcı gibi altyapıların yaygınlaştırılmasına yönelik stratejiler geliştirilmiştir.

Ar-Ge ve yenilik teması kapsamında; akıllı uzmanlaşmaya dayalı yenilik stratejileri ile Ar-Ge ve yenilik faaliyetlerinin tüm bölgelerde yaygınlaştırılması, bu alanlarda çalışan insan kaynağı ve niteliğinin artırılması, arayüz yapıların yaygınlaştırılmasına yönelik stratejiler belirlenmiştir.

Dijitalleşme teması kapsamında ise dijital dönüşümüne yönelik altyapının güçlendirilmesi, özellikle potansiyel rekabetçi iller olan Elâzığ ve Sivas'ta KOBİ'lerin dijitalleşme düzeyinin artırılmasına yönelik faaliyetlerin gerçekleştirilmesi, iş gücünün becerilerinin artırılmasına yönelik stratejiler geliştirilmiştir.

3.2. 2024-2028 Bölge Planlarında DAP Bölgesi

DAP Bölgesi; TR72 (Kayseri, Sivas, Yozgat), TRA1 (Bayburt, Erzincan, Erzurum), TRA2 (Ağrı, Ardahan, Iğdır, Kars), TRB1 (Bingöl, Elâzığ, Malatya, Tunceli) ve TRB2 (Bitlis, Hakkâri, Muş, Van) olmak üzere beş Düzey-2 Bölgesi'nde bulunmaktadır. Bu bölgelerde faaliyet gösteren Orta Anadolu, Kuzeydoğu Anadolu, Serhat, Fırat ve Doğu Anadolu Kalkınma Ajansları, BGUS'ta belirlenen stratejik çerçeveye uyumlu olarak söz konusu Düzey-2 Bölgeleri için Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı koordinasyonunda 2024-2028 bölge planlarını hazırlamış ve bölge planları Cumhurbaşkanı onayıyla yürürlüğe girmiştir.

TR72, TRA1, TRA2, TRB1 ve TRB2 Düzey-2 Bölge Planları yaklaşık iki yıllık bir hazırlık sürecinde ilgili tüm paydaşların katılımıyla ve saha çalışmalarını da içeren çok sayıda sosyo-ekonomik analiz yapılarak hazırlanmıştır. DAP Eylem Planı hazırlıklarında bölge planlarında yapılan analitik çalışmalar ile belirlenen stratejik öncelikler ve tedbirlerden de faydalanılmıştır.

TR72, TRA1, TRA2, TRB1 ve TRB2 Düzey-2 Bölge Planları, bölgelerin demografik yapısına, sosyo-ekonomik gelişmişlik seviyesine, üretim ve girişimcilik altyapısına göre farklı tedbirler içerse de bölge planlarında DAP Bölgesi'nde tarımsal üretimde katma değerin artırılması ve kırsal ekonominin geliştirilmesi, yaşam

kalitesinin artırılması, turizmin geliştirilmesi ile bölge ekonomisindeki payının artırılması ve imalat sanayinin geliştirilmesine ilişkin benzer stratejik öncelikler içermektedir. Bununla birlikte TRB1 bölge planında 6 Şubat merkezli Kahramanmaraş merkezli depremler sonrası ekonomik ve sosyal toparlanmanın gerçekleştirilmesine, planların genelinde ise afetlere karşı dirençliliğin artırılmasına yönelik hedeflere yer verilmiştir.

DAP Bölgesi'ndeki illerin ortak ihtiyaçlarında ilk sıralarda yer alan istihdam yaratıcı yatırımların ve ekonomik faaliyetlerin bölgeye çekilmesi ile ilgili olarak sanayiye yönelik fiziki altyapının iyileştirilmesi, yatırıma uygun alanlara ilişkin bilgilendirme ve tanıtım faaliyetlerinin yürütülmesi, yenilikçi sanayi üretiminin yaygınlaştırılması, beşeri ve kurumsal kapasitenin geliştirilmesi, tarıma ve madene dayalı imalat sanayinin geliştirilmesi ve imalat sanayiye yönelik dış ticaretin geliştirilmesi hedefleri belirlenmiştir.

DAP Bölgesi'nde yaşam kalitesinin geliştirilmesi ile ilgili bölge planlarında, kentsel sosyal ve teknik altyapının iyileştirilmesi, konut imkânlarının artırılması, kentsel hizmet sunma kapasitesinin artırılması, kentsel dirençliliğin artırılması ve çevre kirliliğinin önlenmesine yönelik hedefler geliştirilmiştir.

DAP Bölgesi'nde tarımsal üretimde altyapı olanaklarının geliştirilmesi, yerel ürünlerde markalaşma ve katma değer artışı, coğrafi işaret ve pazarlama çalışmaları, tarımda kooperatifçilik, kırsalda iş gücünün bilgi ve beceri seviyesinin artırılması hedefleri geliştirilmiştir. Bölgede tarım sektörü içinde hayvancılık hem istihdam hem de gelir açısından önemli bir yer tutmaktadır. Bölge planlarında hayvancılık ile ilgili uygun alanlarda büyükbaş hayvancılığın desteklenmesi, mera varlığı bakımından zengin olan alanlarda küçükbaş hayvancılığın desteklenmesi, tarım dışı arazilerde arıcılığın desteklenmesi, yem bitkileri üretiminde verimlilik ve çeşitliliğin artırılması, hayvancılık altyapısının geliştirilmesine yönelik hedefler geliştirilmiştir.

TR72, TRA1, TRA2, TRB1 ve TRB2 Düzey-2 Bölge Planlarında DAP Bölgesi'nde turizm potansiyelinin değerlendirilerek bölgedeki ekonomik çeşitliliğin artırılmasına yönelik turizmde hizmet kalitesinin artırılması, turizm destinasyonlarının altyapısının geliştirilmesi, yeni turizm destinasyonlarının oluşturulması, alternatif turizm faaliyetlerinin geliştirilmesi, ürün çeşitliliğinin artırılması, ulusal ve uluslararası pazarlara yönelik tanıtım ve pazarlama faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi planlanmıştır.

3.3. Referans Alınan Diğer Politika Belgeleri ve Çalışmalar

DAP Eylem Planı'nın temel çerçevesini On İkinci Kalkınma Planı'nın bölgesel gelişme vizyonu ve 2024-2028 BGUS oluştururken; öncelikli dönüşüm programları ile bölgesel kalkınmaya doğrudan katkı sağlayacağı değerlendirilen büyük ölçekli projeler tematik ve sektörel politika belgeleri dikkate alınarak belirlenmiştir. Hazırlık aşamasında yararlanılan söz konusu politika belgeleri ve raporlar şunlardır:

- 2024-2030 İklim Değişikliğine Uyum Stratejisi ve Eylem Planı
- 2024-2030 Enerji Verimliliği 2030 Stratejisi ve II. Ulusal Enerji Verimliliği Eylem Planı
- 2023 Türkiye Turizm Stratejisi
- 2023-2033 Su Verimliliği Strateji Belgesi ve Eylem Planı
- İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (İlçe SEGE-2022)
- Türkiye’de Kentsel ve Kırsal Yerleşim Sistemleri Araştırması (YER-SİS)
- 2015-2018 Verimlilik Stratejisi ve Eylem Planı
- 2014-2023 Ulusal Havza Yönetim Stratejisi
- 2014-2020 Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi
- 2014-2018 DAP Eylem Planı
- DAP Bölgesi Büyükbaş ve Küçükbaş Hayvancılık Yatırım Havzaları Master Planı
- DAP Bölgesi Yöresel Ürünlerini Ticarileştirme Stratejisi

4. EYLEM PLANI KAPSAMINDA UYGULANACAK ÖNCELİKLİ DÖNÜŞÜM PROGRAMLARI

2024-2028 DAP Eylem Planı kapsamında belirlenen üç öncelikli dönüşüm programının açıklamaları ve bu kapsamda yapılacak çalışmalar aşağıda yer almaktadır.

4.1. ÖDÖP 1: Hayvancılık Altyapısında Dönüşüm Programı

Programın Amacı

DAP Bölgesi iklimi, coğrafyası ve tarımsal potansiyeliyle hayvancılık konusunda Türkiye'nin önemli bir üssüdür. Son yıllarda bölgede hayvancılık sektörü gelişme kaydetmekle birlikte sektör, üretim potansiyelinin altında kalmaktadır. Bu sebeple, bölgenin hayvancılık potansiyelini değerlendirmek ve daha verimli hale getirmek için bu öncelikli dönüşüm programı geliştirilmiştir.

Bu kapsamda DAP Bölgesi'nde hayvancılık sektörünün modernize edilmesi, altyapısının güçlendirilmesi ve verimliliğinin artırılması hedeflenmektedir. Bu çerçevede öncelikle, modern teknolojiler kullanılarak hayvanların sağlık durumlarının ve beslenme programlarının optimize edilmesi sağlanacaktır. Ayrıca beslenme kalitesinin artırılmasıyla hayvan sağlığının iyileştirilmesi ve böylece et, süt ve yumurta gibi hayvansal ürünlerin kalite ve miktarında önemli bir artış sağlanması öngörülmektedir.

Genetik iyileştirmeler, bu dönüşüm kapsamında odaklanılacak ikinci husustur. Hayvanların genetik yapısının iyileştirilmesi yoluyla bölge iklimine daha dirençli ve verimli hayvanların elde edilmesi sağlanarak, uzun vadede üretkenlik artırılabacaktır.

Altyapı geliştirme çalışmaları kapsamında ise, modern ahırların, yem depolarının, sağımlarının ve diğer kritik tesislerin inşası tamamlanacaktır. Böylece hayvancılık işletmelerinde iş gücü verimliliğinin artırılması ve üretim süreçlerinin optimize edilmesi hedeflenmektedir.

DAP Bölgesi'nde hayvancılık altyapısında dönüşüm, çiftçilere ve hayvancılık işletmelerine yönelik eğitim ve bilinçlendirme faaliyetlerini de kapsamaktadır. Çiftçilerin modern hayvancılık yöntemleri, sağlık yönetimi, verimlilik artırma teknikleri ve güncel teknolojiler hakkında bilgilendirilmeleri ve kabiliyet kazanmaları amaçlanmaktadır.

Ayrıca çevresel sürdürülebilirlik ilkesi benimsenerek, hayvancılığın ekosistem üzerindeki olumsuz etkilerinin azaltılması amaçlanmaktadır. Bu doğrultuda, çevre dostu uygulamalar ve yönetim teknikleri, atık yönetimi, su verimliliği ve enerji verimliliği gibi alanlarda yenilikçi çözümler ve teknolojiler kullanılarak çevresel etkiler minimize edilecek ve doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı sağlanacaktır.

Ayrıca ürün kalitesinin artırılmasıyla hem iç hem de dış pazarlarda rekabet gücünün yükseltilmesi, kalite standartlarının iyileştirilmesi, üreticilere daha iyi pazarlama koşulları ve tüketicilere güvenli ve kaliteli ürün sunulması da amaçlanmaktadır.

Programın Bütçesi

Program kapsamında 2028 yılı sonuna kadar toplam 17 proje için 8,4 milyar TL tutarında bütçenin tahsis edilmesi planlanmaktadır.

Program Kapsamında Yürütülecek Projeler

DAP Bölgesi'nde 2024-2028 yıllarında Hayvancılık Altyapısında Dönüşüm Programı kapsamında 17 projenin uygulanması öngörülmektedir. Söz konusu projeler arasında hayata geçirilecek önemli projeler şöyledir:

- **Hayvancılık Altyapısının Geliştirilmesi Projesi:** Bölgede büyükbaş ve küçükbaş hayvan sayısının artışına hizmet edecek ve hayvan refahını artıracak projeler desteklenecek; hayvancılık altyapısı güçlendirilecektir.
 - Ruhsatlı küçük kapasiteli kesimhaneler kurularak hijyenik koşullarda et kesimi sağlanacaktır.
 - Soğuk süt zinciri kurulmasına veya geliştirilmesine yönelik projeler ile süt verim ve kalitesinin artırılması sağlanacaktır.
 - Soğuk süt zinciri kurulmasına yönelik üreticilerin ihtiyacı olan süt hijyeni, süt sağımı ve süt saklama koşulları gibi konulara ilişkin eğitim programları düzenlenecektir.
 - Hayvanların beslenmesi, barınması ve refahının sağlanması amacıyla kurulacak tesislerin makine-ekipmanın teminine veya bunların modernizasyonuna yönelik projeler ile modern hayvancılık faaliyetleri desteklenecektir.
 - Hayvanların alım satım işlerinde hayvanlar bazen birkaç gün bekletilebilmektedir. Bu yerlerde gerekli teknik, sağlık ve hijyenik koşulların sağlanması, salgın ve paraziter hayvan hastalıklarının yayılmasının engellenmesi ve hayvanların sağlıklı ortamlarda alınıp satılmaları amacıyla ruhsatlı canlı hayvan pazarları kurulacaktır.
- **Buzağı Kayıplarının Önlenmesi Projesi:** Bölgede hayvan sayısının artışı sağlamak amacıyla buzağı ölüm oranlarının azaltılması hedeflenmektedir. Bu kapsamda bölgedeki üniversiteler, Tarım ve Orman Bakanlığı'nın il ve ilçe müdürlükleri ile iş birliği yapılacaktır.
 - Dişi hayvanlarda infertilite tanı ve tedavisinin yapılarak öncelikle döl veriminin artırılması sağlanacaktır.
 - Gebe hayvanlarda ihtiyaç duyulan vitamin ve mineral takviyeleri ile buzağuların daha dayanıklı doğmaları sağlanacaktır.

- Genç hayvanlarda yaygın olarak görülen ve büyük ekonomik kayıplara neden olan buzağı hastalıklarının önlenmesi amacıyla koruyucu aşların yapılması sağlanacaktır.
- Genellikle küçük aile işletmelerinden oluşan hayvancılık sektöründe barınaklar iyileştirilecektir.
- Yetiştiricilerin bilinçlendirilmesine yönelik eğitim programları düzenlenecektir.
- **Mera Altyapısını Destekleme Projesi:** Proje ile öncelikle hayvan ve üretici refahının iyileştirilmesi hedeflenmektedir. Hayvanların sağlıklı ve verimli bir şekilde yetiştirilebilmesi için çeşitli altyapı iyileştirmelerine devam edilecektir. Bu kapsamda:
 - Su iletim hatları kurulacak, böylece hayvanların sürekli ve temiz suya erişimi sağlanacaktır.
 - Gölgelekler inşa edilerek hayvanların aşırı sıcaklardan korunması sağlanacaktır.
 - Kaşınma kazıkları ve tuzluklar gibi hayvanların günlük ihtiyaçlarını karşılayacak yapılar oluşturulacaktır. Bu yapılar, hayvanların daha rahat ve stressiz bir ortamda bulunmalarını sağlayarak üretim verimliliğini artıracaktır.
 - Mobil koyun banyolukları vasıtasıyla koyunların sağlık ve hijyen koşulları iyileştirilecektir.
 - Çoban barınakları inşa edilerek çobanların barınma ihtiyaçları karşılanacak ve daha konforlu bir ortamda çalışmaları sağlanacaktır.
 - Aşılama yolları düzenlenecek, bu sayede hayvanların sağlık taramaları ve aşılamaı daha düzenli ve hızlı bir şekilde yapılabilecektir.
 - Meralarda küçük ölçekli mobil süt işleme tesisleri kurulacak, bu tesisler sayesinde merada üretilen sütün işlenmesi ve pazarlanması kolaylaşacak, çiftçilerin gelirleri artırılabilecektir.
- **Alternatif Hayvancılığın Geliştirilmesi Projesi:** DAP Bölgesi'nde büyükbaş ve küçükbaş hayvancılığın yanı sıra, bölgenin hayvancılık kompozisyonu çeşitlendirilecektir.
 - Yumurta tavuğu ve broyler cinsi etlik kanatlılar hariç katma değeri yüksek diğer kanatlıların yetiştiriciliği desteklenecektir.
 - Arıcılıkta ürün çeşitliliği ve katma değerin artırılmasına, markalaşmaya ve arı ırkının ıslahına yönelik projeler desteklenecektir.
 - Biyoçeşitlilik korunarak kültür balıkçılığı yetiştiriciliğinin altyapısı geliştirilecektir.
- **Et İşleme ve Paketlenmesinin Desteklenmesi Projesi:** Et işleme ve paketleme sektörünün modernizasyonu ve kapasitesinin artırılması, üretim süreçlerinde kaliteyi yükselterek ulusal ve uluslararası pazarda rekabet gücünü artıracaktır. Aynı zamanda, hijyen standartlarının iyileştirilerek halk sağlığının korunması ve yerel ekonomiye katkıda bulunulması hedeflenmektedir. Teknolojik altyapının iyileştirilmesi, hijyen ve gıda güvenliğinin artırılması ve katma değer yaratılması proje hedefleri içerisinde yer almaktadır.

- **Süt Üretimi ve Süt Ürünleri İmalatının Desteklenmesi Projesi:** Projeyle süt üretimi ve süt ürünleri imalatını artırarak gıda güvenliğinin sağlanması, üreticilerin rekabet gücünün yükseltilmesi ve sürdürülebilir bir süt üretim zinciri oluşturulması öngörülmektedir. Ayrıca, kırsal kalkınmayı teşvik ederek yerel istihdamı desteklemek ve iç pazar ile ihracat potansiyelini genişletmek hedeflenmektedir. Projenin hayata geçirilmesiyle bölgede süt üretimi ve işleme kapasitesi artırılabilecek, süt ve süt ürünlerinin kalitesi ve çeşitliliği yükseltilecek, gıda güvenliği standartları iyileştirilecek ve hijyenik üretim sağlanacak, yerel üreticilerin ulusal ve uluslararası pazarlarda rekabet avantajı kazanmasına katkı sunulacak, kırsal bölgelerde istihdam artırılabilecek ve ekonomik kalkınma desteklenecektir.

Programın Hedef Göstergeleri:

Program kapsamında en yüksek yatırım bütçesine sahip olan Buzağı Kayıplarının Önlenmesi Projesi ile 5 yıl içerisinde buzağı kayıp oranının yüzde 15-20 seviyelerine düşürülmesi ve 250 bin buzağının yaşatılması öngörülmektedir. 5 yıllık sürede bölgede yer alan 29 merada altyapı-üstyapı geliştirme faaliyetleri tamamlanacaktır. 2028 yılı sonunda bölgede 1 milyon 150 bin hektar alanda ıslah ve amenajman çalışmasının tamamlanması hedeflenmektedir.

Tablo 3: Hayvancılık Altyapısında Dönüşüm Programı Göstergeleri

Gösterge Adı	Birimi	Mevcut Durum	2028 Yılı Hedefi	Veri Kaynağı
Büyükbaş Hayvan Sayısı	Adet	3.485.245	3.833.000	TÜİK
Küçükbaş Hayvan Sayısı	Adet	13.679.832	15.321.000	TÜİK
Buzağı Kayıp Oranı	Yüzde	20-25	15-20	Tarım ve Orman Bakanlığı
Altyapısı İyileştirilen Mera Sayısı	Adet	121	150	DAP BKİ
Islah ve Amenajmanı Yapılan Mera Alanı	Hektar	980.649	1.150.000	Tarım ve Orman Bakanlığı

4.2. ÖDÖP 2: Bitkisel Üretimde Katma Değer Artışı Programı

Programın Amacı

Bitkisel Üretimde Katma Değer Artışı Öncelikli Dönüşüm Programının amacı, tarım sektöründe üretim süreçlerini ve ürün kalitesini iyileştirerek ekonomik katma değer oluşturmaktır. Program, bitkisel üretimin her aşamasında yenilikçi ve sürdürülebilir yöntemlerin uygulanmasını teşvik etmekte, böylece hem ürün kalitesini hem de verimliliği artırmayı hedeflemektedir. Tarımsal üretimde

teknolojik gelişmelerin benimsenmesi ve modern tarım tekniklerinin tarımsal üretime entegrasyonu, uzun vadede daha yüksek tarımsal üretim hacimlerine ulaşmayı, kalite standartlarının yükselmesini ve ulusal ve uluslararası pazarlarda rekabet gücünün artmasını sağlamaktadır.

Öncelikli olarak, tarımsal ürünlerin kalitesini ve üretim hacmini artırmak amacıyla modern tarım teknikleri ve genetik iyileştirmeler uygulanacaktır. Bu yaklaşımlar hem iç hem de dış pazarlarda daha yüksek fiyatlarla satılabilir ürünlerin elde edilmesini sağlayacaktır. Daha verimli üretim yöntemleri ve teknolojileri kullanılarak birim alandan daha fazla ürün elde edilmesi sağlanacaktır. Maliyetler düşürülüp üretkenlik artırılacaktır. İnovasyon ve teknoloji kullanımı, akıllı tarım uygulamaları, sensörler ve otomasyon sistemleri gibi yenilikçi çözümlerle tarımsal üretim süreçlerinin optimize edilmesi sağlanacaktır. Çevre dostu ve sürdürülebilir tarım uygulamaları benimsenerek, doğal kaynakların korunması ve uzun vadeli üretkenliğin desteklenmesi sağlanacaktır. Üreticilerin ürünlerini daha geniş pazarlara ulaştırabilmesi için pazara erişim ve satış stratejileri geliştirilecektir. Eğitim ve bilinçlendirme faaliyetleri aracılığıyla üreticilerin modern tarım tekniklerinin kullanımı, pazarlama ve ürün yönetimi konularında kapasitelerinin geliştirilmesi sağlanacaktır. Bu kapsamda, bölgede daha verimli ve kaliteli tarımsal üretim amaçlanmakta olup ham ürünlerin işlenmesi, paketlenmesi gibi ek adımlar ile katma değerli ürünler elde edilecektir.

Yenilikçi projeleri desteklemek ve üreticilere mali destek sağlamak için bitkisel üretim altyapısının geliştirilmesi konularında finansal destek ve teşvikler sunulacaktır. Bu kapsamlı yaklaşımlar, bitkisel üretimin ekonomik değerini artırırken, tarım sektörünün bölgede genel olarak daha güçlü ve sürdürülebilir bir yapıya kavuşmasına katkıda bulunacaktır.

Programın Bütçesi

Program kapsamında 2028 yılı sonuna kadar toplam 16 projeye 18,5 milyar TL tutarında ödenek ayrılması planlanmaktadır.

Program Kapsamında Yürütülecek Projeler

Bölgede bitkisel üretim hacminin artırılması, bölgeye uygun yeni yem bitkileri çeşitlerinin demonstrasyonlarla yaygınlaştırılması ve tarım meslek liselerinin altyapılarının iyileştirilmesi sağlanacaktır. Programı kapsamında 16 projenin uygulanması öngörülmektedir. Söz konusu projeler arasında öne çıkan projeler ve detayları aşağıda yer almaktadır:

- **Tarla Bitkileri Üretiminin Artırılması Projesi:** DAP Bölgesi'nde tarım sektörü, bölgenin ekonomik kalkınmasında önemli bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda, yem bitkileri dâhil olmak üzere tarla bitkileri üretiminin artırılması ve ürün deseninin çeşitlendirilmesi amaçlanmaktadır.

Hayvancılık için en önemli girdilerden birisi yem maliyetlerinin düşürülmesinde hem kesif yem hem de kaba yem için yem bitkileri üretiminin artırılmasıdır. Bu amaçla bölgede yem bitkileri ekim alanının artırılması ile yem bitkisi çeşitliliği sağlanacaktır. Bölgede işlenen tarım alanlarının yüzde 33'ünü oluşturan yem bitkisi ekim alanının 5 yıllık dönem sonunda yüzde 40 seviyesine çıkarılması hedeflenmektedir.

- **Havza Bazlı Meyvecilik ve Örtü Altı Üretiminin Artırılması Projesi:** DAP Bölgesi'nin tarımsal potansiyelini artırmak ve çeşitlendirmek amacıyla geliştirilen Havza Bazlı Meyvecilik ve Örtü Altı Üretiminin Artırılması Projesi, meyvecilik ve örtü altı üretimde yenilikçi ve sürdürülebilir yaklaşımı benimsemektedir. Bölgede özellikle havza bazlı destekler sağlanarak meyve ve sebze havzaları belirlenecek ve bu havzalarda üretilen tarımsal ürünlerin pazarlara erişim olanakları artırılabilecektir. Oluşturulan havzalarda katma değerli ve marka ürünlerin oluşturulması sağlanacaktır. Proje, bölgenin tarımsal verimliliğini artırmayı ve çiftçilerin gelir düzeylerini yükseltmeyi hedeflemektedir.
 - Havza bazlı meyvecilik ve örtü altı üretimde modern tarım teknikleri ve akıllı tarım uygulamaları yaygınlaştırılacaktır.
 - Aynı havzada yer alan ve o bölgenin iklim şartlarına uyum sağlayan meyve fidanı tercihi ile verimlilik artışı sağlanacaktır.
- **Bitkisel Ürünlerin İşleme ve Paketlemesinin Desteklenmesi Projesi:** Doğu Anadolu Bölgesi'nde tarımsal ürünlerin katma değerini artırmak amacıyla geliştirilen Bitkisel Ürünlerin İşleme ve Paketlemesinin Desteklenmesi Projesi, bölgedeki tarım ürünlerinin işlenmesi, paketlenmesi ve pazarlanması süreçlerini iyileştirmeye yönelik çeşitli alt projeleri kapsamaktadır. Proje kapsamında kurulacak modern tesisler ve iyileştirilecek lojistik altyapı sayesinde, bölgedeki tarım ürünlerinin kalitesi yükselterek hem yerel hem de dış pazarlarda rekabet avantajı elde edilmesi öngörülmektedir. Coğrafi işaretli ürünlerin ön plana çıkartılması, bölgenin özgün tarımsal ürünlerinin korunması ve tanıtılması açısından büyük bir fırsat sunacaktır.
- **DAP Bölgesi Tarım Meslek Liselerinin Altyapılarının İyileştirilmesi Projesi:** DAP Bölgesi'nde tarımsal eğitim kalitesini artırmak ve geleceğin çiftçilerini daha donanımlı hale getirmek amacıyla bölgedeki tarım meslek liselerinin fiziki altyapılarının iyileştirilmesi hedeflenmektedir. Bu proje, öğrencilerin modern tarım teknikleriyle tanışmalarını sağlamayı ve uygulamalı eğitimi güçlendirmeyi hedeflemektedir. Bu kapsamda, bölgede yer alan tarım meslek liselerinin bitkisel üretim ve hayvancılık alanlarında eğitim altyapıları iyileştirilecektir. Tarımsal eğitim faaliyetlerinin yanı sıra yenilikçi ve modern tarım teknolojilerinin kullanımına ilişkin fiziki altyapılar kurulacaktır.

- **DAP Bölgesinde Tarımsal Mekanizasyonunun Artırılması Projesi:** Proje ile DAP Bölgesi'nin tarımsal verimliliğinin artırılması, modern tarım tekniklerinin yaygınlaştırılması ve teknoloji kullanımının yükseltilmesi amaçlanmaktadır.
 - Toprak işleme, yabancı ot mücadelesi ve iş gücünden tasarruf sağlamaya yönelik tarım makine ve aletleri temin edilecektir.
 - Üretimde verimliliğin artırılmasına yönelik yenilikçi yaklaşımlar ve teknolojik çözümler desteklenecektir.
- **Dondurulmuş Gıda, Yem ve Tarıma Dayalı Sanayinin Desteklenmesi Projesi:** Proje ile dondurulmuş gıda ve yem üretiminde verimliliğin artırılması, ihracat kapasitesinin genişletilmesi ve tarımsal ürünlerin katma değerinin artırılması amaçlanmaktadır. Ayrıca, gıda güvenliği ve çevre dostu üretim süreçleri yaygınlaştırılarak ülke genelinde tarım-sanayi entegrasyonunun güçlendirilmesine katkı sunulacaktır.

Programın Hedef Göstergeleri:

2023 yılı bölge verilerine göre Türkiye'nin tarım GSYH'nin yüzde 10'unu üretmektedir. Bölgeye yönelik desteklerle bu payın yüzde 13'e çıkartılması hedeflenmektedir. Bölgenin bitkisel üretim değeri ise 15,5 milyar TL olup Türkiye toplam bitkisel üretim değerinin yüzde 5'ini oluşturmaktadır. Bu oranın 2028 yılı sonunda yüzde 8'e çıkarılması öngörülmektedir. Bitkisel üretim ve hayvancılıkta yapılacak desteklemeler neticesinde kırsal nüfusun azalmasının önüne geçilerek mevcutta yüzde 27 olan kırsal nüfus oranının sabit tutulması amaçlanmaktadır.

Tarımsal üretim maliyetlerini düşürmek, verimliliği artırmak ve kırsal kalkınma politikaları çerçevesinde tarım sektörünün ekonomik sürdürülebilirliğini sağlamak amacıyla arazi toplulaştırma kritik bir müdahale aracı olarak değerlendirilmektedir. Bitkisel üretimde etkin ve verimli bir sürecin yürütülmesi adına küçük ve parçalı tarım arazilerinin bütünleştirilmesi, ulaşım ve sulama altyapısının iyileştirilmesi ve modern tarım tekniklerinin uygulanabilir hale getirilmesi ile tarımsal üretim süreçlerinin daha sistematik ve etkili bir şekilde organize edilmesi amacıyla bölgede arazi toplulaştırması yapılan alan büyüklüğünde yüzde 26'lık bir artışın sağlanması hedeflenmektedir. Arazi toplulaştırması kapsamında, tapu kadastro paftası ve arazilerde miktar ve ölçümlerdeki tüm uyumsuzlukların giderilmesi, hali hazırda arazi kullanım durumunun uygun tarım arazileri sınırlarının belirlenmesi, toprak karakterlerini belirten toprak haritalarının belirlenmesi, yeni yol, sulama ve drenaj ağına uyumlu ada planlamasının hazırlanması, yeni parselizasyonun yapılması, tarla içi hizmet yolu gibi kamu ortak alanları için gerekli yerlerin ayrılması gibi faaliyetler planlanmaktadır.

Devlet Su İşleri tarafından; 1.406.651 hektar alanda Arazi Toplulaştırma ve Tarla İçi Geliştirme Hizmetleri çalışmaları yürütülmekte olup 2024 yılı sonu itibari ile 884.842 hektar alanda toplulaştırma çalışmaları tamamlanmıştır. 2024-2028 Eylem Planı dönemi sonuna kadar 228 bin hektar alanda arazi toplulaştırması yapılarak toplulaştırma yapılan arazinin 1.112.842 hektar alana çıkarılması hedeflenmektedir. Bölgede Malatya (197.901 hektar), Sivas (186.291 hektar) ve Erzincan (101.392 hektar) 5 yılın sonunda en fazla toplulaştırma yapılan iller olacaktır.

Tablo 4: Bitkisel Üretimde Katma Değer Artışı Programı Göstergeleri

Gösterge Adı	Birimi	Mevcut Durum	2028 Yılı Hedefi	Veri Kaynağı
Tarım GSYH	Yüzde	10	13	TÜİK
Bitkisel Üretim Değeri	Yüzde	5	8	TÜİK
Kırsal Nüfus Oranı	Yüzde	27	27	TÜİK
DAP Bölgesi İşlenen Tarım Alanı İçindeki Yem Bitkisi Alanı	Yüzde	33	40	TÜİK
Arazi Toplulaştırması Yapılan Alan	Hektar	884.842	1.112.842	Tarım ve Orman Bakanlığı

4.3. ÖDÖP 3: Etkin Su ve Havza Yönetimi Programı

Programın Amacı

DAP Bölgesi'nin tarım ve hayvancılıktaki potansiyelini hayata geçirebilmenin en önemli unsurlarından birisi sulama altyapısının geliştirilmesi ve bununla bağlantılı olarak havza yönetiminin sağlanmasıdır. İklim değişikliği ve aşırı su tüketiminin neden olduğu kuraklık sebebiyle su kaynaklarının modern yöntemlerle sürdürülebilir kullanımı önem arz etmektedir.

Bu kapsamda, bölgede tarımda tüketilen suyun etkin ve verimli bir şekilde kullanımını sağlamak amacıyla sulama altyapısının iyileştirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Program kapsamında sulama kanallarının tamamlanması, sulamayla ilgili üreticilerin bilinçlendirilmesi ve eskimiş sulama altyapısında modern teknolojik dönüşümün gerçekleştirilmesi hedeflenmektedir.

Programın Bütçesi

Program kapsamında 2028 yılı sonuna kadar toplam 34 proje için 21,7 milyar TL ödenek tahsis edilmesi planlanmaktadır.

Program Kapsamında Yürütülecek Projeler

Program kapsamında 34 projenin uygulanması öngörülmektedir. Söz konusu projeler arasında öne çıkanlar aşağıda yer almaktadır:

- **Küçük Ölçekli Tarımsal Sulama Projeleri:** DAP BKİ tarafından 2013 yılından bu yana desteklenen DAP Küçük Ölçekli Tarımsal Sulama Programı, bölgedeki tarımsal sulama altyapısının geliştirilmesi ve modernize edilmesi amacıyla uygulanmaktadır. Bu program, büyükşehir belediyeleri ve il özel idareleri sorumluluk alanında yer alan bölgelerde su kaynaklarının daha etkin ve verimli bir şekilde kullanılmasını sağlamayı hedeflemektedir. Bu sayede bölgedeki çiftçilerin sulama imkânları artırılarak, tarımsal üretimde önemli verimlilik artışı sağlanmaktadır. Küçük ölçekli sulama projeleri, tarımsal üretimin sürdürülebilirliğini destekleyerek, yerel ekonomilerin güçlenmesine katkıda bulunmaktadır. Ayrıca, su kaynaklarının etkin kullanımı ile çevresel sürdürülebilirliğe de katkı sağlanmaktadır.
- **Ağrı Ovası Yazıcı Projesi:** Ağrı Ovası Yazıcı Sulaması, tarımsal üretkenliği artırmak amacıyla sulama altyapısının geliştirilmesine odaklanmaktadır. Bu kapsamda, toplam sulama alanı 31.918 hektar olarak belirlenmiştir. Proje hem yüzey hem de yeraltı su kaynaklarının etkin kullanımını amaçlamaktadır.

Proje kapsamındaki çalışmalara 2018 yılında başlanmış olup, Eylem Planı dönemi sonunda tamamlanması hedeflenmektedir. An itibarıyla, Akbulgur, Kayabey ve Yiğittepe köylerinde sulamaya başlanmış olup, Anakaya, Yanıktepe ve İkizce köylerinde çalışmalar devam etmektedir. Projenin ilerleyişi, bölgedeki tarımsal faaliyetlerin sürdürülebilirliğine önemli katkılar sağlayacaktır. Proje kapsamında toplam 6.715 hektar alanın sulanması planlanmaktadır.

Projenin en önemli bileşenleri arasında, sulama sistemi için yeni pompaj ünitelerinin kurulumu ve mevcut altyapının iyileştirilmesi yer almaktadır. Proje kapsamında, 10 adet yeni pompaj ünitesi inşa edilecek ve mevcut 5 ünitenin kapasitesi artırılabilecektir. Bu pompaj üniteleri, tarımsal sulama ihtiyacını karşılamak için tasarlanmıştır. Ayrıca, 180 km uzunluğunda borulu sistem su kanalı inşa edilecektir.

Projenin tamamlanmasıyla, sulamada verimliliğin yüzde 40 oranında artması hedeflenmektedir. Çiftçilerin yıllık gelirlerinde yüzde 50'ye varan bir artış olacağı tahmin edilmektedir. Tarımsal üretimde çeşitliliğin artırılması amacıyla, sulama sistemleri farklı bitki türlerine uygun şekilde tasarlanacak; bu sayede buğday, arpa, mısır ve şeker pancarı gibi stratejik tarım ürünlerinin verimliliği artırılabilecektir.

- **Pasinler Söylemez Barajı:** Pasinler Söylemez Barajı, Erzurum iline bağlı Pasinler ilçesinde yer alan önemli bir sulama projesidir. Baraj, bölgedeki tarımsal üretkenliği artırmak ve su kaynaklarının yönetimini sağlamak amacıyla inşa edilmektedir. 1.294 bin m³ depolama hacmine sahip olacak bu baraj sayesinde toplam 349.000 dekar alanın sulanması planlanmaktadır.

Barajın inşaatına 2017 yılında başlanmış olup, tamamlandığında yaklaşık 20.707 hektar tarım arazisinin sulanması hedeflenmektedir. Barajın toplam su kapasitesi yaklaşık 5 milyon metreküptür ve bu su, sulama dışında içme suyu temini için de kullanılacaktır. Projenin mevcut durumunda, kret ulaşım yolunda, malzeme ocakları ve depo sahası ulaşım yollarında ve köy bağlantı yollarında toplam 45 km'lik kısım tamamlanarak 950.000 m³ kazı yapılmıştır. Kret ulaşım yolunda ve derivasyon tünel giriş-çıkış portallarında kazı-destekleme çalışmaları devam etmektedir.

Barajın tamamlanması, bölgedeki tarımsal verimliliği artıracak ve su kaynaklarının daha etkin bir şekilde yönetilmesine olanak sağlayacaktır. Barajın inşası, yerel tarım ekonomisini desteklemek ve çiftçilerin gelirlerini artırmak amacıyla planlanmıştır. Ayrıca, yeraltı su seviyelerinin yükselmesine katkıda bulunarak sürdürülebilir tarım uygulamalarını destekleyecektir. Barajın çevresinde oluşturulacak rekreasyon alanları ile bölgenin turistik potansiyeli de artırılabilecektir.

- **Erzurum Kuzgun Daphan I. Merhale Projesi:** Erzurum Kuzgun Daphan I. Merhale Projesi, yerel tarımsal üretkenliği artırmak amacıyla planlanan önemli bir sulama altyapısını geliştirme projesidir. Bu proje, tarımsal verimliliği artırarak bölgedeki çiftçilerin su ihtiyaçlarını karşılamak üzere tasarlanmıştır. Döşenecek borulu hat uzunluğu 41 km olarak belirlenmiştir. Proje kapsamında toplam 40.035 hektar alan sulamaya açılacaktır. Proje, Güllüdere, Abdalcık, Merdivenköy, Karabıyık, Tazegül ve Alaca mahallelerinde sulama altyapısı oluşturmayı hedeflemektedir.

Kapalı sistem borulu sulama altyapısının kurulması, su israfını azaltarak sulama verimliliğini artıracaktır. Ayrıca, su kaynaklarının etkin kullanımını sağlayarak sürdürülebilir tarım uygulamalarını destekleyecektir. Sulama altyapısının iyileştirilmesi ile bölgedeki tarımsal ürünlerin kalitesi ve miktarının artması beklenmektedir.

Proje tamamlandığında, 2.876 hektar tarım arazisi modern sulama sistemleri ile sulanarak daha verimli hale getirilecektir. Kapalı sistem sulama ile su kullanım verimliliğinin yüzde 30 oranında artırılması hedeflenmektedir.

- **Kars Çayı Havzası 1. Merhale Sulama Projesi:** Kars Çayı Havzası 1. Merhale Sulama Projesi, 2016 yılında başlatılmış olup projenin 2028 yılında tamamlanması planlanmaktadır. Projeye birlikte, toplam 47.578 hektar alan sulu tarıma açılacaktır.

İlk etapta arazi toplulaştırma çalışmaları tamamlanmış olan Kars Çayı Havzası 1. Merhale Sulama Projesi kapsamında takriben 9.088 hektar tarım arazisinin sulanması sağlanacaktır.

Projenin temel amacı, Kars Barajı'nın sağladığı suyun etkin bir şekilde kullanılarak tarımsal verimliliğin artırılmasıdır. Modern sulama sistemleri ile çiftçilerin su ihtiyaçlarını daha verimli bir şekilde karşılamalarına olanak sağlanacaktır. Projeyle sulama altyapısının iyileştirilmesi ve bu sayede bölgedeki tarımsal üretimin artırılması hedeflenmektedir.

- **Çayır 1. Merhale Projesi:** Çayır 1. Merhale Projesi, 2027 yılında tamamlanması hedeflenen önemli bir projedir. Proje kapsamında toplam 64 km kapalı sistem boru döşeme işlemi gerçekleştirilecek olup, şu ana kadar 5 km'lik hat tamamlanmıştır. Bu proje ile birlikte 9.756 hektar alanın sulanması planlanmaktadır. Sulama sistemi, Çayır ve Tercan ilçelerindeki toplam 20 köye hizmet verecek şekilde tasarlanmıştır. Barajın sağladığı su, tarımsal üretkenliği artıracak ve yerel çiftçilerin verimliliğini yükseltecektir.

Programın Hedef Göstergeleri:

Mevcut durum itibarıyla bölgede sulanan alan varlığı 821.250 hektar olup, bu alanın 2028 sonuna kadar 1 milyon 50 bin hektara çıkarılması hedeflenmektedir. Böylece bölgede ilave 228 bin 750 hektar alanın sulamaya açılması, bölge GSYH'sinde 371 milyon ABD Doları artış ve 231 bin 37 kişinin istihdamı öngörülmektedir.

Tablo 5: Etkin Su ve Havza Yönetimi Programı Göstergeleri

Gösterge Adı	Birimi	Mevcut Durum	2028 Yılı Hedefi	Veri Kaynağı
Sulanan Alan	Hektar	821.250	1.050.000	DSİ, DAP BKİ
Sulanan Alan Artışı Sonucu Net Gelir Artışı (milyon \$)	Dolar	-	371	DSİ, DAP BKİ
Sulanan Alan Artışı Sonucu İstihdam Edilecek Kişi Sayısı	Kişi	-	231.037	DSİ, DAP BKİ

5. EYLEM PLANI KAPSAMINDAKİ PROJELER

2024-2028 yıllarını kapsayan DAP Eylem Planı 67'si ÖDÖP kapsamında olmak üzere toplamda 151 projeden meydana gelmektedir.

DAP Eylem Planı'nda yer alan her bir proje için; eksen kodu, eksen adı, eylem no, proje adı, yer, sorumlu kuruluş, iş birliği yapılacak kuruluş, başlama-bitiş tarihi, yapılacak işlem ve açıklama, öncelikli dönüşüm kodu ile öncelikli dönüşüm programı adı bilgileri bulunmaktadır.

Eksen Kodu	Eksen Adı					
A	Bölgenin Kalkınma Vizyonu Çerçevesinde Yapılacak Yatırımlar ve Öncelikli Dönüşüm Kapsamında Desteklenecek Faaliyetler					
Eylem No	Proje Adı	Yer	Sorumlu Kuruluş	İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Başlama-Bitiş Tarihi	Yapılacak İşlem ve Açıklama
ÖDÖP Kodu	Öncelikli Dönüşüm Programı Adı					
Ö1	Hayvancılık Altyapısında Dönüşüm Programı					

Bu kapsamda:

- “Eksen Kodu” ve “Eksen Adı” ilgili projenin DAP Eylem Planı kapsamındaki yerini belirtirken,
A: Bölgenin Kalkınma Vizyonu Çerçevesinde Yapılacak Yatırımları ve Öncelikli Dönüşüm Kapsamında Desteklenecek Faaliyetleri,
B: Bölgede Takibi Önemli Görülen Büyük Ölçekli Altyapı Yatırımlarını,
C: Bölgede Kalkınmayı Tamamlayıcı Diğer Yatırımları tanımlamaktadır.
- “ÖDÖP Kodu” ve “Öncelikli Dönüşüm Programı Adı” sadece A kodlu eksen de yer almakta olup bölgenin kalkınma vizyonu çerçevesinde belirlenen ilgili projenin öncelikli dönüşüm programı ile ilişkisini belirtmektedir. İlgili tabloda;
Ö1: Hayvancılık Altyapısında Dönüşüm Programı kapsamındaki projeleri,
Ö2: Bitkisel Üretimde Katma Değer Artışı Programı kapsamındaki projeleri,
Ö3: Etkin Su ve Havza Yönetimi Programı kapsamındaki projeleri tanımlamaktadır.
- “Eylem No” ilgili projenin eksen ve ÖDÖP’le olan ilişkisini göstermektedir.
- “Proje Adı” ilgili projenin veya faaliyetin Kamu Yatırım Programı’ndaki adını ifade etmektedir.
- “Yer”, ilgili projenin yürütüleceği il/illeri göstermektedir.
- “Sorumlu Kuruluş” ilgili projeyi yürütecek veya yönlendirecek, projenin süresinde sonuçlandırılmasından ve raporlanmasından sorumlu kuruluşu ifade etmektedir.
- “İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar” ilgili projeyi yürütecek veya yönlendirecek olan sorumlu kuruluş ile

işbirliği içerisinde çalışacak yerel ve merkezi kurum ve kuruluşları ifade etmektedir.

- “Başlama ve Bitiş Tarihi” ilgili projenin tamamlanması için öngörülen süreyi göstermektedir.
- “Yapılacak İşlem ve Açıklama” ilgili proje kapsamında gerçekleştirilecek iş ve işlemlerin detaylandırıldığı bölümdür.

DAP Eylem Planı kapsamındaki projeler ekte sunulmaktadır.

6. EYLEM PLANI ÖZET BÜTÇESİ

DAP Eylem Planı kapsamında üç eksendeki toplam 151 projeye 2024-2028 yılları arasında toplam 530,9 milyar TL ödenek tahsis edilmesi öngörülmektedir.

Tablo 6: 2024-2028 DAP Eylem Planı Özet Bütçesi

(2025 yılı fiyatlarıyla, milyon TL)

KOD	EKSENLER		2024	2025	2026	2027	2028	2024-2028
A	Bölgenin Kalkınma Vizyonu Çerçevesinde Yapılacak Yatırımlar ve Öncelikli Dönüşüm Kapsamında Desteklenecek Faaliyetler	ÖDÖP 1: Hayvancılık Altyapısında Dönüşüm	219	2.256	2.058	2.219	1.684	8.436
		ÖDÖP 2: Bitkisel Üretimde Katma Değer Artışı	645	5.835	5.715	5.691	561	18.447
		ÖDÖP 3: Etkin Su ve Havza Yönetimi	8.130	5.551	3.465	2.592	1.954	21.691
B	Bölgede Takibi Önemli Görülen Büyük Ölçekli Altyapı Yatırımları		15.494	81.536	94.136	106.075	140.201	437.442
C	Bölgede Kalkınmayı Tamamlayıcı Diğer Yatırımlar		13.158	12.983	11.303	4.374	3.068	44.885
TOPLAM			37.646	108.161	116.677	120.950	147.468	530.901

Not: Merkezi idare bütçesinden tahsis edilecek gösterge niteliğindeki yatırım ödeneklerini belirtmekte olup diğer kaynaklardan sağlanacak ilave finansman dâhil değildir. Ayrıca projelerin gerçekleşme durumuna göre ve bütçe imkânlarına bağlı olarak ilave kaynak tahsis edilebilecektir.

2024-2028 DAP Eylem Planı kapsamında;

- Hayvancılık Altyapısında Dönüşüm için 17 projeye 8,4 milyar TL, Bitkisel Üretimde Katma Değer Artışı için 16 projeye 18,5 milyar TL, Etkin Su ve Havza Yönetimi için 34 projeye 21,7 milyar TL olmak üzere bölgenin kalkınma vizyonu çerçevesinde ÖDÖP'ler kapsamındaki yatırımlar, faaliyetler ve desteklenecek işler için toplam 67 projeye 48,6 milyar TL,
- Bölgenin kalkınmasında önem teşkil ettiği değerlendirilen, bölgenin kalkınmasını tetikleyici etkiye sahip, takibi gerekli görülen büyük ölçekli altyapı yatırımlarında 52 projeye 437,4 milyar TL,
- Kalkınmayı tamamlayıcı niteliği haiz, bölgede kapsayıcı kalkınmaya hizmet edeceği değerlendirilen küçük ölçekli yatırımlar için 32 projeye 44,9 milyar TL tahsis edilecektir.

7. EYLEM PLANININ KOORDİNASYONU VE UYGULANMASI

DAP Eylem Planı bölgenin kalkınması için belirlenen vizyon doğrultusunda bölge illerindeki bütün sektörler ile bütün yatırımcı kamu kurum ve kuruluşlarla ilişkilidir. Eylem Planı'nda faaliyeti bulunan kamu kurum ve kuruluşları başta olmak üzere, valilikler, kaymakamlıklar, mahalli idareler ve üniversiteler çalışmaların eksiksiz yerine getirilebilmesine ve planlanan sürede tamamlanabilmesine yönelik tedbirleri alacaktır.

DAP Eylem Planı'nın bölgedeki koordinasyonu ve uygulamasının takibinden DAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı sorumludur. Bununla birlikte Eylem Planı kapsamında tevdi edilen görev ve sorumluluklar için DAP Bölge Kalkınma İdaresi, 2024-2028 dönemi faaliyetlerini planlayacaktır. Bu çerçevede bölgede gelirin ve istihdamın artırılması, ekonomik faaliyetlerin iklime duyarlı hale getirilmesi konusundaki DAP BKİ hedefleri ile bu hedeflerin, DAP BKİ tarafından uygulanan destek programı ve desteklenen her bir proje bazında, izleme ve değerlendirilmesine ilişkin esaslar Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü koordinasyonunda belirlenecektir.

DAP Eylem Planı ile diğer bölgesel nitelikli eylem planları ve ulusal bölgesel kalkınma politikaları arasında uyum ve eşgüdümün sağlanmasından Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü sorumludur.

DAP Eylem Planı ulusal düzeyde Cumhurbaşkanlığı Ekonomi Koordinasyon Kurulu (EKK) tarafından takip edilecektir. DAP Eylem Planı, bölgesel kalkınmaya yönelik diğer eylem planları ve stratejilerle birlikte yılda bir defa EKK gündemine alınacaktır. EKK'nın DAP Eylem Planı kapsamındaki konularda sekreteryasını Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü sağlayacaktır.

Eylem Planı'nda yer alan projelere, ihtiyaç duyulması halinde, ilgili kurum ve kuruluşların görüşü alınarak Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı koordinasyonunda revizyon yapılabilecektir.

8. EYLEM PLANININ İZLENMESİ

DAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı altı aylık dönemlerde Eylem Planı'nda proje ve faaliyeti bulunan kamu kurum ve kuruluşlarından faaliyetleri hakkında izleme raporu alacaktır.

İlgili kurum ve kuruluşlar DAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı tarafından DAP Eylem Planı'nın koordinasyonu, takibi ve izlenmesi ile ilgili konularda iş birliği yapmak ve istenilen bilgileri zamanında paylaşmakla yükümlüdür.

DAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı, DAP Eylem Planı'nın izlenmesi çerçevesinde ilgili kurum ve kuruluşlardan edindiği bilgileri derleyerek ve analiz ederek belirlenen dönemlerde Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğüne iletmekle yükümlüdür.

9. EYLEM PLANININ İLETİŞİMİ

Her bütçe yılı sonunda DAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı tarafından DAP Eylem Planı kapsamında bölgedeki gelişmelerin konu edildiği raporlar ve analizler sürdürülebilirlik, şeffaflık ve hesap verilebilirlik ilkeleri doğrultusunda kamuoyu ile paylaşılacaktır.

DAP Eylem Planı'nın tanıtım ve bilgilendirme faaliyetleri, bölgede DAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı tarafından; ulusal ve uluslararası tanıtım ve bilgilendirme faaliyetleri ise kalkınma işbirliği ve kalkınma diplomasisi çerçevesinde Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü koordinasyonunda yürütülecektir.

DOĞU ANADOLU PROJESİ
BÖLGE KALKINMA İDARESİ BAŞKANLIĞI

EK:

**2024-2028
DAP EYLEM PLANI
KAPSAMINDAKİ PROJELER**

2024-2028 DAP EYLEM PLANI PROJELERİ

A	Bölgenin Kalkınma Vizyonu Çerçevesinde Yapılacak Yatırımlar ve Öncelikli Dönüşüm Kapsamında Desteklenecek Faaliyetler					
Eylem No	Proje Adı	Yer	Sorumlu Kuruluş	İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Başlama-Bitiş Tarihi	Yapılacak İşlem ve Açıklama
Ö1	Hayvancılık Altyapısında Dönüşüm					
A.Ö1.1	Erzincan Besi Organize Tarım Bölgesi Kurulumu	Erzincan	Tarım ve Orman Bakanlığı		2022-2028	Erzincan'da, altyapısı tamamlanmış bir Organize Tarım Bölgesi oluşturularak besicilerin kümelenmesi, hayvancılık sektörüne yatırım yapmak isteyenler için cazibe merkezi oluşturulması ve kırmızı et üretim kapasitesinin artırılması sağlanacaktır.
A.Ö1.2	Çayır Mera Islah ve Amenajman Çalışmaları	DAP İlleri	Tarım ve Orman Bakanlığı		2024-2028	Çayır ve meraların verimliliğini artırmak, sürdürülebilir kullanımını sağlamak ve erozyonu önlemek amacıyla ıslah ve amenajman çalışmaları gerçekleştirilecektir. Bu kapsamda, otlatma planları hazırlanacak, toprak ve bitki örtüsü iyileştirme çalışmaları yapılacak ve yerel üreticilerin bilinçlendirilmesi için eğitim programları düzenlenecektir.
A.Ö1.3	Su Ürünleri Kaynaklarının Sürdürülebilir Yönetimin Geliştirilmesi (Su Kaynakları Balıklandırılması Projesi)	Ardahan, Bingöl, Elâzığ, Erzincan, Erzurum, Malatya, Muş, Tunceli, Van	Tarım ve Orman Bakanlığı		2024-2028	Balıklandırma ve balıklandırma amaçlı üretim faaliyetlerinin daha kontrollü ve etkin yürütülmesi sağlanacaktır.
A.Ö1.4	Hayvancılığın Geliştirilmesi Projesi	DAP İlleri	Tarım ve Orman Bakanlığı		2024-2028	Bölgede hayvancılığın geliştirilmesi için buzağı ve kuzu kayıpları önlenmesine yönelik gerekli olan alet ekipman desteği sağlanacak; büyükbaş ve küçükbaş hayvancılıkta ıslah çalışmaları yapılacaktır. Ayrıca arıcılığın ve ipekböcekçiliğinin geliştirilmesi sağlanacaktır.
A.Ö1.5	Süt Kalitesinin İyileştirilmesi Projesi	Bingöl, Bitlis, Elâzığ, Erzincan, Erzurum, Muş, Tunceli	Tarım ve Orman Bakanlığı		2025-2028	Sütün sağından soğutma tankına gidene kadarki süreçte hijyen ve kalitesini yükseltmek amacıyla üreticiler için gerekli makine, alet, ekipman ve taşıma aracı alımları sağlanacaktır. Seyyar sağım makinelerine adapte olan dijital test cihazları alımı ile subklınik mastitis tespiti yapılması, süt toplayan tarımsal örgütlerin altyapı tesislerinin modernizasyonu, iyileştirilmesi, yenilerinin kurulması sağlanacak; üreticilere uygulamalı eğitimler verilecektir.

Eylem No	Proje Adı	Yer	Sorumlu Kuruluş	İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Başlama-Bitiş Tarihi	Yapılacak İşlem ve Açıklama
A.Ö.1.6	Hayvancılık Sektörünün Rehabilitasyonu Projesi	Elâzığ, Malatya	Tarım ve Orman Bakanlığı		2025-2028	Depremden etkilenen illerde hayvan üreticilerinin kayıplarını telafi etmek üzere kooperatif ve yetiştirici birliklerinin operasyonel kapasitelerinin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi, büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık işletmelerinin tadilat ve modernizasyonu, kanatlı işletmelerinin tadilat ve modernizasyonu, soğuk hava aracı alımı sağlanacaktır.
A.Ö.1.7	Erzurum Tarımsal Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü Hayvancılık Araştırma Altyapısının Geliştirilmesi	Erzurum	Tarım ve Orman Bakanlığı		2025-2028	3 adet 250 başlık büyükbaş hayvan ahır ve 2 adet 500 başlık küçükbaş hayvan ağılı kurulacaktır.
A.Ö.1.8	Alabalık Islah Merkezi Kurulumu	Elâzığ	Tarım ve Orman Bakanlığı		2025-2028	Elâzığ ilinde 10.000 m² alabalık ıslah ve araştırma merkezi kurulacaktır.
A.Ö.1.9	Hayvan İçme Suyu ve Yaban Hayatı İçme Suyu Depolama Projeleri	Ardahan, Bitlis, Erzurum, Iğdır, Kars, Van	Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü		2024-2026	Ardahan, Bitlis, Erzurum, Iğdır, Kars ve Van illerinde hayvan içme suyu ve sulama göletleri yapılacaktır.
A.Ö.1.10	Kombinaların Modernizasyonu	Ağrı, Bingöl, Erzincan, Erzurum, Sivas, Van	Et ve Süt Kurumu Genel Müdürlüğü		2025-2025	Ağrı, Bingöl, Erzincan, Erzurum, Sivas ve Van kombinalarında bakım onarım makine ve teçhizat ihtiyaçları giderilecektir.
A.Ö.1.11	Kombinaların Deprem Güçlendirmesi (YENİ)	Ağrı, Bingöl	Et ve Süt Kurumu Genel Müdürlüğü		2025-2028	Ağrı ile Bingöl Et Kombinalarında yapılar güçlendirilecektir.
A.Ö.1.12	Hayvancılık Altyapısının Geliştirilmesi Projesi	DAP İlleri	DAP BKİ	Tarım ve Orman Bakanlığı, Belediyeler, İl Özel İdareleri, Üniversiteler, Kalkınma Ajansları	2024-2028	DAP Bölgesi'ndeki illerde hayvancılık faaliyetlerinin geliştirilmesine yönelik olarak bölgede büyükbaş ve küçükbaş hayvan sayısının artışına hizmet edecek ve hayvan refahını artıracak projeler desteklenecek; hayvancılık altyapısı güçlendirilecektir.
A.Ö.1.13	Buzağı Kayıplarının Önlenmesi Projesi	DAP İlleri	DAP BKİ	Tarım ve Orman Bakanlığı, Üniversiteler, Belediyeler, İl Özel İdareleri, Kalkınma Ajansları	2025-2028	Bölgede buzağı kayıplarının azaltılarak hayvan sayısının artışı sağlamak hedeflenmektedir. Proje kapsamında buzağı bakım, tedavi, besleme, barınak koşullarının iyileştirilmesi vb. alanlarda destekler sağlanacaktır.

Eylem No	Proje Adı	Yer	Sorumlu Kuruluş	İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Başlama-Bitiş Tarihi	Yapılacak İşlem ve Açıklama
A.Ö.1.14	Mera Altyapısını Destekleme Projesi	DAP İlleri	DAP BKİ	Tarım ve Orman Bakanlığı, Belediyeler, İl Özel İdareleri, Kalkınma Ajansları	2024-2028	Meralarda hayvan ve insan refahının iyileştirilmesi amacıyla hayvan içme suyu tesisleri, sıvat, gölgelik, çoban evi, wc-banyo gibi altyapı projeleri desteklenecektir.
A.Ö.1.15	Alternatif Hayvancılığın Geliştirilmesi Projesi	DAP İlleri	DAP BKİ	Tarım ve Orman Bakanlığı, Belediyeler, İl Özel İdareleri, Üniversiteler, Kalkınma Ajansları	2024-2028	DAP Bölgesi'nde büyükbaş ve küçükbaş hayvancılığın yanı sıra, bölgenin hayvancılık kompozisyonu çeşitlendirilerek, an, kanatlı ve su ürünleri gibi alternatif hayvancılığın gelişmesine yönelik projeler desteklenecektir.
A.Ö.1.16	Et İşleme ve Paketlenmesinin Desteklenmesi Projesi (YENİ)	DAP İlleri	DAP BKİ		2025-2027	Bölgede et işleme ve paketlenme sektörünün modernizasyonu, kapasitesinin artırılması, üretim süreçlerinde kalitenin yükseltilmesi, ulusal ve uluslararası pazarlarda rekabet gücünün artırılması amacıyla et işleme ve paketlenmeye yönelik altyapı projeleri ile faaliyetleri desteklenecektir.
A.Ö.1.17	Süt Üretimi ve Süt Ürünleri İmalatının Desteklenmesi Projesi (YENİ)	DAP İlleri	DAP BKİ		2025-2027	Süt üretimi ve süt ürünleri imalatında gıda güvenliğinin sağlanması, üreticilerin rekabet gücünün yükseltilmesi ve sürdürülebilir bir süt üretim zinciri oluşturulması amacıyla altyapı projeleri ve faaliyetler desteklenecektir. Yerel istihdamın ve pazarlara erişim olanaklarının artırılması hedeflenmektedir.
Ö2	Bitkisel Üretimde Katma Değer Artışı					
A.Ö.2.1	Tarım Dayalı İhtisas OSB	Ağrı	Tarım ve Orman Bakanlığı		2004-2025	Ağrı Diyadin Jeotermal İhtisas OSB tamamlanacaktır.
A.Ö.2.2	Bitkisel Üretimi Geliştirme Projesi	Ağrı, Ardahan, Bingöl, Bitlis, Elâzığ, Erzurum, Hakkâri, Iğdır, Kars, Malatya, Muş, Tunceli, Van	Tarım ve Orman Bakanlığı		2024-2028	Organik tarım ve iyi tarım uygulamaları kapsamında demonstrasyonlar, kontrol ve sertifikasyon hizmetleri sağlanacak ve üreticilerin bilinçlendirilmesine yönelik eğitimler verilecektir. İyi tarım uygulamaları yapan üreticilerin saha denetimleri sıklaştırılacak; işlenmeyen, nadasa bırakılan veya işlemeli tarıma uygun olmayan araziler öncelikli olmak üzere uygun üretim tekniklerini kullanılarak bölgede bitkisel üretim miktarı artırılabilecektir.

Eylem No	Proje Adı	Yer	Sorumlu Kuruluş	İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Başlama-Bitiş Tarihi	Yapılacak İşlem ve Açıklama
A.Ö2.3	Gıda Güvenliği Kontrol Sisteminin Güçlendirme Projesi	DAP İlleri	Tarım ve Orman Bakanlığı		2024-2028	Gıda kontrollaboratuvarlarının alt yapısının geliştirilmesi faaliyeti kapsamında laboratuvar cihaz-ekipman alımı sağlanacaktır. Mevcut cihazların bakım onarım ile kalibrasyon giderleri ve analizlerde kullanılmak üzere kimyasal madde ve sarf malzeme alımları karşılanacaktır. Bina alt yapısı yetersiz olan laboratuvar müdürlüklerinin bina bakım onarımları gerçekleştirilecektir.
A.Ö2.4	Glutensiz Ürünler Ar-Ge Merkezi	Malatya	Tarım ve Orman Bakanlığı		2023-2026	Kayısı Araştırma Enstitüsünde özel tüketici gruplarına yönelik gluten içermeyen ve fonksiyonel özellik gösteren ürünler geliştirilecektir. Ayrıca gluten intoleransa sahip kişiler için güvenilir ürün çeşitliliği artırılabilecek; tüketimi düşük olan bitkisel protein kaynağı glutensiz unların (karabuğday, nohut, mısır gibi) yaygınlaştırılması sağlanacaktır.
A.Ö2.5	DAP İllerinde Coğrafi İşaret Tescilli Ürünlerin Üretiminin Teşvik Edilmesi Projesi	DAP İlleri	Tarım ve Orman Bakanlığı	TÜRKPATENT	2025-2028	DAP illerinde coğrafi işaret tescilli ürünlerde işleme, paketleme ve kurutmaya yönelik makine ekipman temini sağlanacaktır.
A.Ö2.6	DAP Bölgesindeki Genetik Kaynak Muhafazası İçin Alt Yapı Kurulması	Erzincan	Tarım ve Orman Bakanlığı		2025-2027	Erzincan Bahçe Kültürleri Araştırma Enstitüsü bünyesinde sera ve bahçe kurulumu sağlanacaktır.
A.Ö2.7	Türkiye’de Deprem Bölgesinde Tarım Sektörünün İyileştirilmesi Projesi (Agrifood)	Elâzığ, Malatya	Tarım ve Orman Bakanlığı		2024-2028	Depremden etkilenen illerde ortak tarımsal makine parkı kurulacaktır.
A.Ö2.8	Arazi Toplulaştırma ve Tarla İçi Geliştirme Hizmetleri	Ağrı, Ardahan, Bingöl, Bitlis, Elâzığ, Erzincan, Erzurum, Iğdır, Kars, Malatya, Muş, Sivas, Tunceli, Van	Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü		2011-2028	Uzun yıllardır devam eden DAP Bölgesi’nde arazi toplulaştırma ve tarla içi geliştirme hizmetleri artırılarak sürdürülecektir.
A.Ö2.9	Deprem Sonrası Onarım Çalışmaları	Elâzığ, Malatya	Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü		2024-2028	Depremden etkilenen Elâzığ ve Malatya illerinde arazi toplulaştırma ve tarla içi geliştirme hizmetleri sürdürülecektir.

Eylem No	Proje Adı	Yer	Sorumlu Kuruluş	İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Başlama-Bitiş Tarihi	Yapılacak İşlem ve Açıklama
A.Ö2.10	Bitkisel Üretim Altyapısının Geliştirilmesi Projesi	DAP İlleri	DAP BKİ	Tarım ve Orman Bakanlığı, Belediyeler, İl Özel İdareleri, Üniversiteler, Kalkınma Ajansları	2024-2028	Bitkisel üretim altyapısının geliştirilmesi ve yenilikçi projelerin desteklenmesi amacıyla üreticilere mali destek ve teşvikler sunulacaktır.
A.Ö2.11	Tarla Bitkileri Üretiminin Artırılması Projesi	DAP İlleri	DAP BKİ	Tarım ve Orman Bakanlığı, Belediyeler, İl Özel İdareleri, Üniversiteler, Kalkınma Ajansları	2024-2028	Bölgede yem bitkileri dahil olmak üzere tarla bitkileri üretiminin artırılması ve ürün deseninin çeşitlendirilmesi amacıyla destekler sağlanacaktır.
A.Ö2.12	Havza Bazlı Meyvecilik ve Örtü Altı Üretiminin Artırılması Projesi	DAP İlleri	DAP BKİ	Tarım ve Orman Bakanlığı, Belediyeler, İl Özel İdareleri, Üniversiteler, Kalkınma Ajansları	2024-2028	DAP Bölgesi'nin tarımsal üretimini artırmak ve çeşitlendirmek amacıyla meyvecilik ve örtü altı üretimi alanlarında yenilikçi ve sürdürülebilir yaklaşımları içeren havza bazlı destekler sağlanacak; bölgede meyve ve sebze havzaları belirlenecek ve bu havzalarda üretim ve pazarlama olanakları artırılabilecektir.
A.Ö2.13	Bitkisel Ürünlerin İşleme ve Paketlemesinin Desteklenmesi Projesi	DAP İlleri	DAP BKİ	Tarım ve Orman Bakanlığı, Belediyeler, Kalkınma Ajansları	2024-2028	Doğu Anadolu Bölgesi'nde tarımsal ürünlerin katma değerini artırmak üzere modern tesisler kurulacak, lojistik altyapı iyileştirilecek ve bu sayede, bölgedeki tarım ürünlerinin hem yerel hem de dış pazarlarda rekabet avantajı artırılabilecektir.
A.Ö2.14	DAP Bölgesi Tarım Meslek Liselerinin Altyapılarının İyileştirilmesi Projesi	DAP İlleri	DAP BKİ	Tarım ve Orman Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Üniversiteler, Kalkınma Ajansları	2024-2028	DAP Bölgesi'ndeki tarımsal eğitimin kalitesini artırmak ve geleceğin çiftçilerini daha donanımlı hale getirmek amacıyla tarım meslek liselerinin fiziki altyapıları iyileştirilecektir.
A.Ö2.15	DAP Bölgesi'nde Tarımsal Mekanizasyonunun Artırılması Projesi	DAP İlleri	DAP BKİ	Tarım ve Orman Bakanlığı, Belediyeler, Kalkınma Ajansları	2024-2028	DAP Bölgesi'nin tarımsal verimliliğinin artırılması, modern tarım tekniklerinin yaygınlaştırılması ve teknoloji kullanımının yükseltilmesi amacıyla ortak tarım parkları, akıllı tarım sistemleri kurulumu gibi projeler desteklenecektir.
A.Ö2.16	Dondurulmuş Gıda, Yem ve Tarıma Dayalı Sanayinin Desteklenmesi Projesi (YENİ)	DAP İlleri	DAP BKİ		2025-2027	Bölgede dondurulmuş gıda sanayisi desteklenecektir. Önemli bir potansiyeli barındıran yem üretiminde verimliliğin artırılması yoluyla yem üretimi artırılabilecektir. Tarıma dayalı sanayi ihracat kapasitesi gözetilerek desteklenecek ve bölgede tarımsal ürünlerin katma değerinin artırılması sağlanacaktır.

Eylem No	Proje Adı	Yer	Sorumlu Kuruluş	İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Başlama-Bitiş Tarihi	Yapılacak İşlem ve Açıklama
Ö3	Etkin Su ve Havza Yönetimi					
A.Ö3.1	Kuzgun-Daphan 1. Merhale Sulama Projesi (DAP)	Erzurum	Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü		1984-2028	Erzurum Kuzgun- Daphan 1. Merhale sulama projesinde 312 hm ³ depolama tamamlanmıştır. 40.035 ha alanın sulanması planlanan projede Eylem planı dönemi içerisinde 2.876 hektar alan sulamaya açılacaktır.
A.Ö3.2	Yazıcı Projesi (DAP)	Ağrı	Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü		1991-2028	196 hm ³ depolama, 31.918 ha sulama alanına sahip olan Ağrı Yazıcı sulama projesinin yapım çalışmaları tamamlanacaktır. 2. Kısım'da 6.715 hektar alan sulamaya açılacaktır.
A.Ö3.3	Kuzova Pompaj Sulama Projesi (DAP)	Elâzığ	Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü		1991-2028	4.783 ha sulama alanına sahip Elâzığ İli Kuzova Pompaj sulama projesinin GES tesisleri ile birlikte yapım çalışmaları tamamlanacaktır.
A.Ö3.4	Erciş-Pay Sulama Projesi (DAP)	Van	Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü		1993-2027	Van Erciş Pay Sulaması 97,60 hm ³ depolama ve 17.405 ha sulanacak alan varlığına sahip proje olup eylem planı döneminde tamamlanacaktır.
A.Ö3.5	Yoncalı Sulama Projesi (DAP)	Malatya	Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü		1994-2028	114 hm ³ depolamalı Yoncalı Barajı, Malatya-Yoncalı Sulaması İsale Tüneli ve 17.409 ha alanda sulama işlerinin yapım çalışmaları tamamlanacaktır.
A.Ö3.6	Palandöken Sulama Projesi (DAP)	Erzurum	Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü		1997-2028	11.408 ha alanda sulama altyapısı yapım çalışmaları tamamlanacaktır.
A.Ö3.7	Sulama Projeleri Tamamlama İşleri	Bingöl, Bitlis, Elâzığ, Erzincan, Erzurum, Iğdır, Malatya, Sivas, Tunceli, Van	Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü		2007-2028	Bingöl, Bitlis, Elâzığ, Erzincan, Erzurum, Iğdır, Malatya, Sivas, Tunceli ve Van illerinde toplam 668 hm ³ depolama hacmine sahip projelerin yapım çalışmaları tamamlanacaktır.
A.Ö3.8	Kars Çayı Havzası 1. Merhale Sulama Projesi (DAP)	Kars	Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü		2009-2027	Projeye birlikte, toplam 47.578 hektar alan sulu tarıma açılacaktır. İlk etapta arazi toplulaştırma çalışmaları tamamlanmış olan Kars Barajı Sulaması 1.Kısım kapsamında takriben 9.088 hektar tarım arazisinin sulanması sağlanacaktır.
A.Ö3.9	Çayırılı 1.Merhale Sulama Projesi (DAP)	Erzincan	Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü		2010-2028	Yapımı devam eden 49,70 hm ³ depolama ve 9.756 ha alanın sulamaya açılması çalışmaları tamamlanacaktır.

Eylem No	Proje Adı	Yer	Sorumlu Kuruluş	İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Başlama-Bitiş Tarihi	Yapılacak İşlem ve Açıklama
A.Ö3.10	Göletler	Ağrı, Ardahan, Bingöl, Bitlis, Elâzığ, Erzincan, Erzurum, Hakkâri, Kars, Malatya, Muş, Sivas, Tunceli, Van	Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü		2010-2028	Ağrı, Ardahan, Bingöl, Bitlis, Elâzığ, Erzincan, Erzurum, Hakkâri, Kars, Malatya, Muş illerinde toplam 1.120,95 hm ³ depolama hacmine sahip gölet yapımı ve 164,072 ha alanın sulamaya açılması işleri tamamlanacaktır.
A.Ö3.11	Göletler-2	Elâzığ, Hakkâri, Malatya, Muş	Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü		2022-2028	Elâzığ, Hakkâri, Malatya, Muş illerinde toplam 35,04 hm ³ depolama hacmine sahip gölet yapımı projeleri tamamlanacak ve 7,513 ha alan sulamaya açılacaktır.
A.Ö3.12	Göletler-3	Bitlis, Elâzığ, Erzurum, Iğdır, Kars, Malatya, Sivas, Van	Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü		2023-2028	Muhtelif illerde toplam 94,43 hm ³ depolama hacmine sahip gölet yapımı yatırımları bitirilecek ve 22,637 ha alan sulamaya açılacaktır.
A.Ö3.13	Taşkın Koruma	DAP İlleri	Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü		2010-2028	Bölge genelinde 17699 ha alanda taşkın koruma çalışmaları tamamlanacaktır.
A.Ö3.14	Narman 1. Merhale Sulama Projesi (DAP)	Erzurum	Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü		2011-2028	12 hm ³ depolama ve 4,706 ha alanda sulama çalışmaları tamamlanacaktır.
A.Ö3.15	Genç Sulama Projesi (DAP)	Bingöl	Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü		2011-2028	Bingöl Genç ilçesinde yapımı devam eden 945 ha alanın sulamaya açılması çalışmaları tamamlanacaktır.
A.Ö3.16	Yerüstüsu Sulamaları	Bingöl, Elâzığ, Erzincan, Erzurum, Hakkâri, Iğdır, Kars, Malatya, Sivas, Van	Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü		2012-2028	Bingöl, Elâzığ, Erzincan, Erzurum, Hakkâri, Iğdır, Kars, Malatya, Sivas, Van illerinde 27,409 ha alan sulamaya açılacaktır.
A.Ö3.17	Tuzluca Sulama Projesi (DAP)	Iğdır	Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü		2013-2028	Iğdır Tuzluca ilçesinde devam eden 97,04 hm ³ depolama işi ve 9,862 ha alanın sulamaya açılması çalışmaları tamamlanacaktır.
A.Ö3.18	Arpaçay Koçköy Barajı ve Sulaması (DAP)	Kars	Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü		2014-2028	Kars Arpaçay Koçköy Barajı 9,11 hm ³ depolama işi bitirilecektir. Baraj sayesinde 1,637 ha alanda yürütülen sulama yatırımları tamamlanacaktır.

Eylem No	Proje Adı	Yer	Sorumlu Kuruluş	İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Başlama-Bitiş Tarihi	Yapılacak İşlem ve Açıklama
A.Ö3.19	Gemerek Sulama Projesi (DAP)	Sivas	Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü		2015-2028	Sivas Gemerek ilçesinde yapımı devam eden 33,16 hm ³ depolama ve 3,823 ha alanın sulamaya açılması çalışmaları tamamlanacaktır.
A.Ö3.20	Divriği Kevendüzü Sulama Projesi (DAP)	Sivas	Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü		2017-2028	1.767 ha sulama alanına sahip Sivas Divriği Kevendüzü projesinin yapımı tamamlanacaktır.
A.Ö3.21	Uluova 1. Merhale Sulama Projesi (DAP)	Elâzığ	Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü		2017-2028	Elâzığ Uluova 1. Merhale ile 20,460 ha sulama alanına sahip projesinin yapım çalışmaları tamamlanacaktır.
A.Ö3.22	Pasinler (Söylemez Barajı ve Sulaması) 1. Merhale Sulama Projesi (DAP)	Erzurum	Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü		2017-2028	Plan döneminde 1.294,96 hm ³ depolamalı Erzurum Pasinler Söylemez Barajı tamamlanacaktır.
A.Ö3.23	Çemişgezek Sulama Projesi (DAP)	Tunceli	Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü		2018-2027	27,57 hm ³ depolamalı baraj inşaatı tamamlanacaktır.
A.Ö3.24	Ballı Sulama Projesi (DAP)	Erzincan	Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü		2018-2028	Erzincan Ballı sulama 9,95 hm ³ depolama, 6,10 km iletim hattı projesinin yapım çalışmaları tamamlanacaktır.
A.Ö3.25	Van Çaldıran Çubuklu Sulama Projesi (DAP)	Van	Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü		2022-2028	4,940 ha sulama alanına sahip olan 35,60 hm ³ depolamalı Van Çaldıran Çubuklu Barajı tamamlanacaktır.
A.Ö3.26	Aşağı Aras Havzası Sulama Projesi (Tuzluca Barajı ve HES) (DAP)	Iğdır	Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü		2022-2027	265,03 hm ³ depolamalı Tuzluca Barajı, 20 MW kurulu güç, 88 GWh/yıl ortalama üretim kapasiteli HES projesi inşası bitirilecektir. 999 ha sulamanın ve 67,642 hektar alana ilave sulama suyu temini projesinin yapım çalışmaları tamamlanacaktır.
A.Ö3.27	Karakuz Barajı Yeniden Yerleşim İşleri (DAP)	Sivas	Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü		2023-2028	100 hanelik tarımsal iskân projesi tamamlanacaktır.
A.Ö3.28	Doğal Afetler ve Taşkın Hasarları	Elâzığ, Erzurum, Kars, Sivas, Van	Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü		2012-2028	Elâzığ, Erzurum, Kars, Sivas ve Van'da doğal afet ve taşkın hasarına karşı yapılan yatırımlar tamamlanacaktır.
A.Ö3.29	Taşkın ve Rusubat Kontrolü	Ağrı, Ardahan, Bitlis, Elâzığ, Erzincan, Erzurum, Iğdır, Kars, Malatya, Muş, Sivas, Tunceli, Van	Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü		2012-2028	9,587 ha alanı kapsayan taşkın koruma çalışmaları tamamlanacaktır.

Eylem No	Proje Adı	Yer	Sorumlu Kuruluş	İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Başlama-Bitiş Tarihi	Yapılacak İşlem ve Açıklama
A.Ö3.30	Drenaj Projeleri ve Bakım-Onarım	Ağrı, Bingöl, Bitlis, Elâzığ, Erzurum, Hakkâri, Iğdır, Kars, Malatya, Muş, Sivas, Tunceli, Van	Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü		2013-2028	DAP Bölgesi'nde drenaj ihtiyacı olan alanlarda drenaj çalışmaları yapılacaktır, bakım onarım ihtiyacı olan alanlarda ise modernizasyon çalışmaları yapılacaktır.
A.Ö3.31	Yeraltısu su Sulamaları	Ağrı, Ardahan, Bingöl, Bitlis, Elâzığ, Erzurum, Kars, Malatya, Sivas, Tunceli, Van	Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü		2016-2028	Yeraltı suyu sulamaları amacıyla 5.500 adet kuyu açılacaktır.
A.Ö3.32	İşletmedeki Borulu Sulamalara Sıyaç Takılması	Elâzığ, Erzurum, Kars, Sivas, Van	Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü		2021-2028	DAP Bölgesi'nde işletmedeki borulu sulamalara 114.751 adet sıyaç takılacaktır.
A.Ö3.33	Kağızman Göleti Yeniden Yerleşim İşleri (DAP)	Kars	Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü		2023-2028	Kars Kağızman Göleti havzasında 114 adet iskân gerçekleştirilecek, bu kapsamdaki işler tamamlanacaktır.
A.Ö3.34	Küçük Ölçekli Tarımsal Sulama Projesi	DAP İlleri	DAP BKİ	Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü, Belediyeler, İl Özel İdareleri	2024-2028	DAP Bölgesi'nde su kaynaklarının daha etkin ve verimli bir şekilde kullanılması amacıyla tarımsal sulama altyapısının geliştirilmesi ve modernize edilmesi sağlanacaktır.
B	Bölgede Takibi Önemli Görülen Büyük Ölçekli Altyapı Yatırımları					
B.1	Ağrı Doğubayazıt Devlet Hastanesi (YENİ)	Ağrı	Sağlık Bakanlığı		2025-2028	Ağrı Doğubayazıt Devlet Hastanesi yapılacaktır.
B.2	Bitlis Devlet Hastanesi (YENİ)	Bitlis	Sağlık Bakanlığı		2025-2028	Bitlis Devlet Hastanesi yapılacaktır.
B.3	Elâzığ Genel Hastane (YENİ)	Elâzığ	Sağlık Bakanlığı		2025-2028	Elâzığ Devlet Hastanesi yapılacaktır.
B.4	Malatya Eğitim Araştırma Hastanesi (YENİ)	Malatya	Sağlık Bakanlığı		2025-2028	Malatya Eğitim Araştırma Hastanesi 275 yatak kapasiteli hastane kampüsü, İl Sağlık Müdürlüğü binası ve lojistik merkez hizmet binası tamamlanacaktır.
B.5	Muş Devlet Hastanesi	Muş	Sağlık Bakanlığı		2019-2024	Yapımı devam eden Muş ilinde 500 yatak kapasiteli devlet hastanesi yapımı tamamlanacaktır.
B.6	Kars Devlet Hastanesi	Kars	Sağlık Bakanlığı		2017-2028	Kars ilinde yapımı devam eden 500 yatak kapasiteli hastane inşaatı tamamlanacaktır.
B.7	Bingöl Devlet Hastanesi ve Kad. Doğ.	Bingöl	Sağlık Bakanlığı		2017-2028	500 yatak kapasiteli Bingöl ili Devlet Hastanesi ve Kadın Doğum birimi inşaatı yapımı tamamlanacaktır.

Eylem No	Proje Adı	Yer	Sorumlu Kuruluş	İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Başlama-Bitiş Tarihi	Yapılacak İşlem ve Açıklama
B.8	Elâzığ Palu Kovancılar Devlet Hastanesi	Elâzığ	Sağlık Bakanlığı		2018-2028	Elâzığ Palu Kovancılar 150 yatak kapasiteli devlet hastanesi inşaatı tamamlanacaktır.
B.9	Van Bostaniçi Devlet Hastanesi	Van	Sağlık Bakanlığı		2018-2028	Van Bostaniçi 150 yatak kapasiteli devlet hastanesi inşaatı tamamlanacaktır.
B.10	Van Şehir Hastanesi	Van	Sağlık Bakanlığı		2024-2028	Van ilinde 800 yatak kapasiteli şehir hastanesi inşaatı tamamlanacaktır.
B.11	Divriği-Kars Hattı Rehabilitasyonu	Erzincan, Erzurum, Kars, Sivas	Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı		2022-2028	Divriği-Kars hattı rehabilitasyonu yapılacaktır.
B.12	Kars-Iğdır-Aralık-Dilucu Demiryolu Hattı	Iğdır, Kars	Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı		2022-2028	Kars-Iğdır-Aralık-Dilucu 224 km çift hat demiryolu, elektrifikasyon ve sinyalizasyon çalışmaları yürütülecektir.
B.13	Keban-Arapgir-Divriği Ayr.	Elâzığ, Malatya, Sivas	Karayolları Genel Müdürlüğü		1997-2027	Proje Uzunluğu 54 km olup, 9 km si bölünmüş yol sathı kaplama, 45 km si tek yol sathı kaplama standardındadır. Güzergâh üzerinde toplam uzunluğu 2.947 m olan Sarıççek I ve Sarıççek II tek tüp tünelleri bulunmaktadır. Bugüne kadar 9 km'lik bölünmüş yol sathı kaplama ile 40 km'lik tek yol sathı kaplama kısmı tamamlanmış olup eylem planı döneminde çalışmalar tamamlanacaktır.
B.14	Trabzon-Aşkale	Erzurum	Karayolları Genel Müdürlüğü		2001-2027	Toplam proje uzunluğu 38 km olup bölünmüş yol bitümlü sıcak karışımdır. Erzurum ilindeki toplam proje uzunluğu 27 km bölünmüş yol-bitümlü sıcak karışım olan projenin 19 km'si önceki yıllarda bölünmüş yol-bitümlü sıcak karışım olarak tamamlanmıştır. Ayrıca uzunluğu 6.500x2 m (çift tüp) olan Kop Dağı Tüneli'nde toplamda 8.883 m kazı destek işi ve 6.683 m kaplama betonu işi tamamlanmıştır. Projenin yapılmayan kısımlarının 2027 yılında tamamlanması sağlanacaktır.
B.15	Erzurum-Bingöl-Diyarbakır	Bingöl, Erzurum	Karayolları Genel Müdürlüğü		2009-2027	Yol güzergâhında 1 adet çift tüp 2x4.750 m Çirişli Tüneli bulunmaktadır. 2024 yılında tünelde 229 m kazı-destekleme imalatı ve 1.248 m nihai kaplama betonu imalatı tamamlanmış olup tünelde ve yolda çalışmalar tamamlanacaktır.
B.16	Horasan-Eleşkirt	Ağrı, Erzurum	Karayolları Genel Müdürlüğü		2010-2027	Toplam yol uzunluğu 67 km olup eylem planı döneminde çalışmalar tamamlanacaktır.

Eylem No	Proje Adı	Yer	Sorumlu Kuruluş	İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Başlama-Bitiş Tarihi	Yapılacak İşlem ve Açıklama
B.17	Van Çevre Yolu	Van	Karayolları Genel Müdürlüğü		2010-2027	Toplam proje uzunluğu 41 km bölünmüş yol-bitümlü sıcak karışım projede 1 adet 27 m çift köprü ve 6 adet 496 m uzunluğunda köprülü kavşak bulunmaktadır. 2023 yılı sonu itibarıyla 15,5 km bölünmüş yol-bitümlü sıcak karışım ve 1 adet 104 m köprülü kavşak tamamlanmıştır. 2024 yılında 0,7 km bölünmüş yol- 0,7 km bölünmüş yol-bitümlü sıcak karışım kısmı tamamlanmış olup eylem planı döneminde çalışmalar tamamlanacaktır.
B.18	Van-(Hakkâri-Yüksekova)Ayr.	Van	Karayolları Genel Müdürlüğü		2011-2027	Güzeldere tüneli Başkale Çevre Yolu (bölünmüş yol-bitümlü sıcak karışım, tünel) (İkmal), (Van-Gürpınar) Ayr.- Güzelsu Devlet Yolu, Başkale-Karasu Köprüsü arası (Çamlık viyadüğü), T1 tüneli Elektromekanik İşler, (Van- Gürpınar) Ayr. Güzelsu Devlet yolu eylem planı döneminde tamamlanacaktır.
B.19	DAP Bölgesi Karayolları Ulaştırma Ağı Projesi IV	Ardahan, Bingöl, Iğdır, Kars, Sivas	Karayolları Genel Müdürlüğü		2012-2027	Bingöl'de Kiğı Barajı bağlantı yolları, Sivas'ta 107 km bölünmüş yol/bitümlü sıcak karışım ve 1.567 m Yağdonduran Tüneli, Ardahan'da 88 km yol yapımı, Iğdır'da 86 km bölünmüş yol-sathi kaplama bitümlü sıcak karışım çalışmaları tamamlanacaktır.
B.20	Bingöl-Solhan-Muş Devlet Yolu	Bingöl, Muş	Karayolları Genel Müdürlüğü		2013-2027	Proje uzunluğu 98 km bitümlü sıcak karışımdır. Bugüne kadar 28 km tamamlanmış olup, kalan kısmı plan döneminde bitirilecektir.
B.21	Erzurum-Pasinler-Horasan	Erzurum	Karayolları Genel Müdürlüğü		2014-2027	Yol uzunluğu 85 km olup, bölünmüş yol ve bitümlü sathi kaplama çalışmaları yapılacaktır.
B.22	Giresun-Dereli-Şebinkarahisar-Suğehri-Eğribel, Pınarlar T.Y	Sivas	Karayolları Genel Müdürlüğü		2014-2027	Projede 18 km tek yol/bitümlü sıcak karışım tamamlanmış olup plan döneminde çalışmalar tamamlanacaktır.
B.23	DAP Bölgesi Karayolları Ulaştırma Ağı Projesi III	Bitlis, Elâzığ, Erzincan, Erzurum, Hakkâri, Iğdır, Kars, Malatya, Sivas	Karayolları Genel Müdürlüğü		2016-2027	Erzincan'da 32 km tek yol/sathi kaplama, Kars'ta 37,6 km tek yol-bitümlü sıcak karışım çalışmaları, Iğdır'da 137 km yapım çalışmaları, Hakkâri'de 130,7 km tek yol-bitümlü sıcak karışım ve 5.670 m tek tüp tünel yapımı, Erzurum'da 3,3 km Prinkayalar Tüneli çalışması ve Bitlis'te köprü restorasyonları ve Bitlis Millet Bahçesi çevre düzenlemesi çalışmaları tamamlanacaktır.

Eylem No	Proje Adı	Yer	Sorumlu Kuruluş	İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Başlama-Bitiş Tarihi	Yapılacak İşlem ve Açıklama
B.24	DAP Bölgesi Karayolu Ulaştırma Ağı Projesi	Ağrı, Ardahan, Bitlis, Elâzığ, Erzincan, Erzurum, Hakkâri, Iğdır, Kars, Muş, Sivas, Tunceli, Van	Karayolları Genel Müdürlüğü		2017-2027	Sivas'ta 55 km bölünmüş yol/bitümlü sıcak karışım, 46 km bölünmüş yol/bitümlü sıcak karışım ve 92,3 km tek yol-sathi kaplama çalışmaları, Ağrı'da 78,6 km tek yol-bitümlü sıcak karışım ve 4 km bölünmüş yol-sathi kaplama bitümlü sıcak karışım, Muş'ta 3,5 km bölünmüş yol-bitümlü sıcak karışım, 5 km tek yol-sathi kaplama ve 1,5 km tek yol-bitümlü sıcak karışım, Elâzığ'da 28 kavşak yapımı, Erzurum'da 119 km yol ve 35,2 km tek yol, Van'da 47,9 km bölünmüş yol-bitümlü sıcak karışım, 47,5 km bölünmüş yol-sathi kaplama, Hakkâri'de 23 km bölünmüş yol-bitümlü sıcak karışım ve 16,2 km bölünmüş yol bitümlü sıcak karışım, Ardahan'da 59 km yol yapımı, Kars'ta 10 km revizyon ve köprü çalışmaları, Bitlis'te 10,2 km yol ve 100 m kazı yapımı, Tunceli'de Çemişgezek-Feribot ve Hozat-Pertek ayrımı yol çalışmaları ve Iğdır'da 26 km yol tamamlanacaktır.
B.25	DAP Bölgesi Karayolu Ulaştırma Ağı Projesi II	Ağrı, Ardahan, Bingöl, Erzurum, Erzincan, Hakkâri, Iğdır, Kars, Tunceli, Van	Karayolları Genel Müdürlüğü		2018-2027	Elâzığ Bingöl yolu çalışmaları, Van'da toplam 59,7 km bölünmüş yol-sathi kaplama bitümlü sıcak karışım ve 6 km bitümlü sıcak karışım, Erzincan'da 48 km yol ve 9 adet geri dönüş kavşağı, Hakkâri'de 12,8 km tek yol-bitümlü sıcak karışım ve 153 m köprü, Erzurum'da 21 km yol yapımı, Tunceli'de 17,4 km yol yapımı, Bingöl'de Kartal Sancak Hasbağlar ve Kiğı yolu yapımı, Ardahan'da 49 km yol, 2x2.308 m Aşıkşenlik Tüneli ve 2x53 m Çıldır Köprüsünün kalan kısmın tamamlanması, Ağrı'da 79 km tek yol sathi kaplama, 2 km bölünmüş yol bitümlü sıcak karışım ve Ardahan'da 28,6 km yol yapımı tamamlanacaktır.
B.26	(Bitlis-Tatvan)Ayr.-Muş(Hv. Alanı Bğl. Dahil)	Bitlis, Muş	Karayolları Genel Müdürlüğü		2019-2027	Bitlis-Muş İllerinde 17 Adet Hemzemin Kavşak Yapımı: Bitlis ilinde toplam uzunluğu 9 km bölünmüş yol-bitümlü sıcak karışım yenileme ve 9 adet hemzemin kavşak olan projede; 2 km bölünmüş yol-bitümlü sıcak karışım yenileme işi ve 3 adet hemzemin kavşak yapımı tamamlanmış olup eylem planı döneminde çalışmalar tamamlanacaktır.
B.27	Aşkale-Erzurum (Erzurum ÇY ve Hv. Alanı Bağ. D)	Erzurum	Karayolları Genel Müdürlüğü		2019-2027	Projenin toplam uzunluğu 30 km olup plan döneminde tamamlanması sağlanacaktır.
B.28	Ağrı-Hamur-Tutak-Patnos	Ağrı	Karayolları Genel Müdürlüğü		2020-2027	Ağrı-Hamur-Tutak-Patnos Devlet Yolu 74 km bölünmüş yol bitümlü sıcak karışım, 5 km bölünmüş yol sathi kaplama ve Tutak Viyadüğü yapılması sağlanacaktır.

Eylem No	Proje Adı	Yer	Sorumlu Kuruluş	İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Başlama-Bitiş Tarihi	Yapılacak İşlem ve Açıklama
B.29	(Şarkışla-Kaynar)Ayr.-Altınyayla- Havuz - Kangal Ayr.	Sivas	Karayolları Genel Müdürlüğü		2020-2027	Uzunluğu 50,6 km olan projede bugüne kadar 2,6 km bölünmüş yol/sathi kaplama ve 22 Km tek yol/sathi kaplama tamamlanacaktır.
B.30	Kırık Tüneli ve Bağlantı Yolları	Erzurum	Karayolları Genel Müdürlüğü		2020-2027	Proje uzunluğu 15,8 km bölünmüş yol bitümlü sıcak karışımdır. Proje kapsamında 1 adet çift tüp 2x7.100 m tünel, 8,70 Km bağlantı yolu, 2 adet 88 m çift köprü ve 1 adet 19 m tek köprü bulunmaktadır. 2024 yılında tünelde 365 m kazı-destekleme ve 223 m nihai kaplama betonu imalatı tamamlanmış olup çalışmalar tamamlanacaktır.
B.31	Refahiye-(Erzincan-Kelkit Ayr)	Erzincan	Karayolları Genel Müdürlüğü		2020-2027	Uzunluğu 33,5 Km bölünmüş yol/bitümlü sıcak karışım olan projede bugüne kadar 12 km bitümlü sıcak karışım onarımı ve 2 adet hemzemin kavşak imalatı tamamlanmış olup çalışmalar plan döneminde tamamlanacaktır.
B.32	Kuluncak-Hekimhan	Malatya	Karayolları Genel Müdürlüğü		2021-2027	Proje bünyesinde 243 m uzunluğunda 2 adet tek köprü bulunmaktadır. İş yeri teslimi yapılmış olup toprak işleri, sanat yapıları ve köprü işlerinde çalışmalar tamamlanacaktır.
B.33	DAP Bölgesi Karayolları Ulaştırma Ağı Projesi V	Ağrı, Bitlis, Erzurum	Karayolları Genel Müdürlüğü		2022-2027	Erzurum'da 176,5 km yol çalışması, Ağrı'da 67 km bölünmüş yol-bitümlü sıcak karışım onarımı, Bitlis'te 6,3 km bölünmüş yol-sathi kaplama bitümlü sıcak karışım ve 5,6 km tek yol-sathi kaplama bitümlü sıcak karışım tamamlanacaktır.
B.34	Sıcakçermik-Yıldızdağ (Havaalanı Bağ. Dh.)	Sivas	Karayolları Genel Müdürlüğü		2019-2026	54 km Yıldızdağı yolu ve 12 km Havaalanı bağlantısı dahil toplam 66 km uzunluğunda ve tek yol/sathi kaplama standardında olan yolun tamamlanması sağlanacaktır.
B.35	Sivas Kuzey Çevre Yolu (YENİ)	Sivas	Karayolları Genel Müdürlüğü		2025-2027	21 km uzunluğunda bölünmüş yolun tamamlanması sağlanacaktır.
B.36	Kağızman-(Digor-Tuzluca) Ayr.(Tuzluca Barajı) (YENİ)	Iğdır, Kars	Karayolları Genel Müdürlüğü		2025-2027	14 km bölünmüş yol yapılacaktır.
B.37	(Keban-Arapgir)Ayr.-Yazihan (YENİ)	Elâzığ, Malatya	Karayolları Genel Müdürlüğü		2025-2027	Keban Arapgir Ayrımı ve Yazihan bölünmüş yolu yapılacaktır.
B.38	Iğdır Çevre Yolu (YENİ)	Iğdır	Karayolları Genel Müdürlüğü		2025-2027	Toplam uzunluğu 33,3 km olan Iğdır çevre yolu yapılacaktır.
B.39	Elâzığ Batı Çevre Yolu (YENİ)	Elâzığ	Karayolları Genel Müdürlüğü		2025-2027	Elâzığ Batı çevre yolu yapılacaktır.
B.40	(Malatya-Gölbaşı)Ayr.- (Malatya-Çelikhhan) Ayr. (YENİ)	Malatya	Karayolları Genel Müdürlüğü		2025-2027	Malatya Gölbaşı Ayrımı ve Malatya Çelikhhan Ayrımı bölünmüş yolu yapılacaktır.

Eylem No	Proje Adı	Yer	Sorumlu Kuruluş	İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Başlama-Bitiş Tarihi	Yapılacak İşlem ve Açıklama
B.41	Bingöl Kuzeybatı Çevre Yolu (YENİ)	Bingöl	Karayolları Genel Müdürlüğü		2025-2027	Bingöl kuzeybatı çevre yolu yapılacaktır.
B.42	Sivas Şehir Geçişi ve Sivas-Zara (Kesim 1)	Sivas	Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları İşletmesi Genel Müdürlüğü	Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı, Valilikler, Yerel Yönetimler	2011-2027	Sivas Şehir Geçişi (14 km) ve Sivas-Zara (Kesim 1) (19 km) kesimindeki altyapı ve üstyapı yapım çalışmaları tamamlanacaktır.
B.43	Sivas Lojistik Merkezi	Sivas	Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları İşletmesi Genel Müdürlüğü	Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı, Valilikler, Yerel Yönetimler	2016-2025	Sivas OSB'ye giden iltisak hattının zemin iyileştirme çalışmaları yüzde 58 oranında tamamlanmıştır. Eylem planı döneminde projenin yüzde 100'ünün tamamlanması sağlanacaktır.
B.44	Malatya-Elâzığ Yerli Sinyalizasyon	Elâzığ, Malatya	Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları İşletmesi Genel Müdürlüğü	Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı, Valilikler, Yerel Yönetimler	2021-2025	Elâzığ-Yolçatı ve Elâzığ-Diyarbakır hattında bulunan Gezin ve Kürk İstasyonları için tasarımlar yapılmış olup, devam eden sinyalizasyon projesi kapsamında tamamlanacaktır.
B.45	Malatya-Elâzığ Elektrifikasyon	Elâzığ, Malatya	Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları İşletmesi Genel Müdürlüğü	Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı, Valilikler, Yerel Yönetimler	2022-2026	Eğimi yüksek olan hatta çekme kapasiteleri yetersiz kalan dizel lokomotifler için elektrifikasyon yapımı sağlanacak ve lokomotif çekerleri artırılabilecektir. Dizayn hızı 160 km/sa hızı uygun 25 kV 50 Hz elektrifikasyon sistemleri tesis edilecektir.
B.46	Elâzığ-Suveren-Genç	Bingöl, Elâzığ	Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları İşletmesi Genel Müdürlüğü	Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı, Valilikler, Yerel Yönetimler	2023-2028	Yoğun yük potansiyeli olan 133 km'lik Elâzığ-Suveren-Genç kesimi sinyalli ve elektrikli hale getirilecektir. İlk aşamada elektrifikasyon işleri ve sayding yapımları planlanmaktadır.
B.47	Yolçatı-Diyarbakır-Kurtalan, Diyarbakır-Mazıdağ Demiryolu Hattı Rehabilitasyonu	Elâzığ	Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları İşletmesi Genel Müdürlüğü	Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı, Valilikler, Yerel Yönetimler	2022-2028	Ergani-Diyarbakır-Bozdemir arası 70 km'lik hat kesiminde rehabilitasyon ve 2. hat yapılacaktır. 70 km'lik kısmın kesin proje çalışmalarında yüzde 55 ilerleme sağlanmıştır. 2. Hat yapımı ve mevcut hat rehabilitasyonu sonrası EST için çalışmalar tamamlanacaktır.

Eylem No	Proje Adı	Yer	Sorumlu Kuruluş	İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Başlama-Bitiş Tarihi	Yapılacak İşlem ve Açıklama
B.48	Sivas-Çetinkaya-Malatya Hızlı Tren	Malatya, Sivas	Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları İşletmesi Genel Müdürlüğü	Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı, Valilikler, Yerel Yönetimler	2025-2028	Sivas ve Malatya illeri arasında toplam 224 km uzunluğundaki hattın ilk etabı olan 132 km'lik 200 km/saat hıza uygun elektrikli, sinyalli ve çift hat yapılması planlanmıştır. Bu proje ile Malatya hızlı tren ağına bağlanacaktır. Ayrıca mevcut koridor üzerinde yaşanan kapasite darboğazı giderilerek yük ve yolcu taşımaya hacminde artış sağlanacaktır. Malatya-Narlı arasının da çift hatlı hale getirilmesi ile birlikte kuzey-güney aksındaki yüklerin demiryolu ile taşınmasında önemli bir darboğaz giderilerek kapasite artışı sağlanacaktır.
B.49	Genç - Tatvan, Van - Kapıköy Demiryolu Hattı Rehabilitasyonu	Bingöl, Bitlis, Muş, Van	Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları İşletmesi Genel Müdürlüğü	Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı, Valilikler, Yerel Yönetimler	2025-2028	Yatırım Programı'nda yer alan projelerin tamamlanmasıyla elektrikli ve sinyalli hat Bingöl Genç ilçesine ulaşacaktır. Orta koridor üzerinde bulunan 321 km'lik hattın tamamında uygun sinyalizasyon sistemleri ile Genç-Tatvan, Van-Kapıköy kesimleri elektrikli sinyalli hale getirilecektir.
B.50	Tatvan (Rahova) Yük Merkezi	Bitlis	Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları İşletmesi Genel Müdürlüğü	Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı, Valilikler, Yerel Yönetimler	2025-2027	Tatvan'da 120 bin m2 alanda 1 adet hattı cari ve 3 adet yan yolları ve 40 Bin m2 beton saha ile birlikte toplam uzunluğu 3 km bağlantı yoluna sahip bir yük merkezinin yapılması sağlanacaktır.
B.51	Fırat Üniversitesi Hastane Binası Güçlendirme (Deprem)	Elâzığ	Fırat Üniversitesi		2023-2027	Elâzığ ili Fırat Üniversitesi bünyesinde yapımı devam eden 800 yatak kapasiteli hastane inşaatı ve sismik izolatör yapımı tamamlanacaktır.
B.52	Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Hastane Binası	Sivas	Sivas Cumhuriyet Üniversitesi		2019-2026	Sivas Cumhuriyet Üniversitesi bünyesinde 800 yatak kapasiteli hastane inşaatı tamamlanacaktır.
C	Bölgede Kalkınmayı Tamamlayıcı Diğer Yatırımlar					
C.1	Sosyal Hizmet Kuruluşu Yapımı	Elâzığ, Iğdır, Malatya, Muş, Sivas, Van	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı		2013-2027	Elâzığ Hazaraba Engelsiz Yaşam Bakım ve Rehabilitasyon Merkezinin; Iğdır ve Van Sosyal Hizmet Merkezi ve İl Müdürlüğü Hizmet Binalarının; Muş Malazgirt Sosyal Hizmet Merkezinin; Malatya Çocuk Destek Merkezinin; Sivas Kadın Konukevinin yapımı tamamlanacaktır.
C.1	Kültür Merkezi Projesi	Ardahan, Erzincan, Malatya, Van	Kültür ve Turizm Bakanlığı		2015-2028	Ardahan, Erzincan, Malatya ve Van illerinde kültür merkezi yapımı faaliyetleri yürütülecektir.

Eylem No	Proje Adı	Yer	Sorumlu Kuruluş	İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Başlama-Bitiş Tarihi	Yapılacak İşlem ve Açıklama
C.3	Kütüphane Yapım ve İyileştirme Projesi	Ağrı, Bitlis, Hakkâri, Kars, Malatya, Sivas, Van	Kültür ve Turizm Bakanlığı		2020-2028	İl/ilçe halk kütüphaneleri yapım ve iyileştirme çalışmaları yürütülecektir.
C.4	Elâzığ Müze Yapımı	Elâzığ	Kültür ve Turizm Bakanlığı		2025-2028	Elâzığ ilinde müze yapımı çalışmaları tamamlanacaktır.
C.5	Tarihî Kent Bölgeleri Restorasyon Projeleri	Bingöl, Bitlis, Elâzığ, Erzurum, Hakkâri, Kars, Malatya, Van	Kültür ve Turizm Bakanlığı		1989-2028	DAP Bölgesi tarihî kent bölgelerinde restorasyon, çevre düzenlemesi çalışmaları yürütülecektir.
C.6	Malazgirt Tarihi Milli Parkı (Faz 3)	Muş	Tarım ve Orman Bakanlığı		2023-2028	Malazgirt Meydan Muharebesini gelecek nesillerin hafızalarında canlı tutmak üzere, savaşın geçtiği tarihîsel ve kültürel alanların yönetimi ve tanıtımı sağlanacaktır. Alanda sürdürülen kazı ve araştırmalar desteklenecektir.
C.7	Allahuekber Dağları Milli Parkı Sergileme Alanı İkmali	Kars	Tarım ve Orman Bakanlığı		2024-2026	Millî Park alanında alanın tarihîsel ve kültürel öneminin ortaya koyan, gelecek kuşakların millî bilincini artıracak düzenlemeler yapılacaktır; alanın tanıtımı desteklenecektir.
C.8	DSİ İçme Suyu Projeleri	Ağrı, Bingöl, Elâzığ, Hakkâri, Malatya, Muş, Van	Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü		2010-2028	Ağrı, Bingöl, Elâzığ, Hakkâri, Malatya, Muş ve Van illerinde içme suyu teminine yönelik isale hatları ile Ağrı ili için 40 000 m ³ /gün, Bingöl ili için 30 000 m ³ /gün ve Hakkâri ili için 20 000 m ³ /gün kapasiteli içmesuyu arıtma tesislerinin projeleri ve Muş ili için 150 000 m ³ /gün kapasiteli içmesuyu arıtma tesisinin inşaatında yüzde 95 mertebesine gelinmiş olup ham suyu arıtmaya hazır hale getirilecektir.
C.9	Kars Atıksu Arıtma Tesis (DAP)	Kars	Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü		2021-2028	50.000 m ³ /gün atıksu arıtma tesisi ve 17,49 km atıksu kolektör hattı inşaat çalışmaları tamamlanacaktır.
C.10	Pusat Özen Barajından 4 Eylül Barajına Derivasyon (DAP)	Sivas	Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü		2021-2025	8,45 hm ³ /yıl içmesuyu temini, 50 km isale hattı yapılacaktır.
C.11	Van Güneş Enerjisi Santrali (4,5 MW GES) (YENİ)	Van	Et ve Süt Kurumu Genel Müdürlüğü		2025-2025	Van kombinasına 4,5 MW kapasiteli güneş enerji sistemi kurulacaktır.
C.12	Alpaslan-1 HES - Yurt Çim EİH (DAP)(TTFO)	Muş	TEİAŞ GN. MD.		2022-2027	Alpaslan 1 hidroelektrik santrali ve Yurt Çim enerji iletim hattı çalışmaları yürütülecektir.

Eylem No	Proje Adı	Yer	Sorumlu Kuruluş	İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Başlama-Bitiş Tarihi	Yapılacak İşlem ve Açıklama
C.13	Akıncı HES Brş. N - Çıldır TM EİH Yenileme (DAP)(TTFO)	Ardahan, Kars	TEİAŞ GN. MD.		2021-2027	Akıncı hidroelektrik santrali ve Çıldır enerji iletim hattı çalışmaları yürütülecektir.
C.14	Keban-Kayseri Kapasitör Kuzey Kısmi Yenileme(TTFO)	Malatya, Sivas	TEİAŞ GN. MD.		2023-2027	77 km enerji iletim hattı yapımı sağlanacaktır.
C.15	Keban HES'de Rehabilitasyon İşleri	Elâzığ	Elektrik Üretim Anonim Şirketi Genel Müdürlüğü	TÜBİTAK MAM	2006-2028	İlk 6 ünite devreye alınmış olup, 8 ünite de vibrasyon ölçüm sisteminin kurulumları tamamlanmıştır. 7. ve 8. ünitenin yer teslimi yapılarak eylem planı döneminde tamamlanması sağlanacaktır.
C.16	Kılıçkaya HES Rehabilitasyonu	Sivas	Elektrik Üretim Anonim Şirketi Genel Müdürlüğü		2023-2027	Kılıçkaya hidroelektrik santrali rehabilitasyonu çalışmaları yürütülecektir.
C.17	Alpaslan-1 HES Bostankent Köyü Arası Yolun İyileştirilmesi	Muş	Elektrik Üretim Anonim Şirketi Genel Müdürlüğü		2024-2025	Alpaslan 1 hidroelektrik santrali Bostankent köyü arası yolun iyileştirilmesi sağlanacaktır.
C.18	Alpaslan-1 HES İç İhtiyaç Sistemi Değişikliği	Muş	Elektrik Üretim Anonim Şirketi Genel Müdürlüğü		2024-2025	Alpaslan 1 hidroelektrik santrali iç ihtiyaç sistemi değişikliği çalışmaları yürütülecektir.
C.19	Keban HES 15,8 kV'luk OG Şebekesinin 34 kV'luk Sisteme Dönüştürülmesi	Elâzığ	Elektrik Üretim Anonim Şirketi Genel Müdürlüğü		2023-2025	Keban hidroelektrik santrali sistem dönüşümü çalışmaları yapılacaktır.
C.20	Düşük Su Seviyesi İçin Kuru Havuz Tadilatı	Bitlis	Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları İşletmesi Genel Müdürlüğü	Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı, Valilikler, Yerel Yönetimler	2023-2025	Fore kazıklarla sızdırmazlık perdesi ile 1 adet kuru havuz kapak imali ve montajı yapımı çalışmaları yürütülecektir.

Eylem No	Proje Adı	Yer	Sorumlu Kuruluş	İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Başlama-Bitiş Tarihi	Yapılacak İşlem ve Açıklama
C.21	Boji Fabrikası Kurulumu	Sivas	Türkiye Raylı Sistem Araçları Sanayii Anonim Şirketi Genel Müdürlüğü		2023-2025	Sivas ilinde boji fabrikası kurulumu çalışmaları yürütülecektir.
C.22	Çatı Tipi Güneş Enerji Santrali Kurulumu	Sivas	Türkiye Raylı Sistem Araçları Sanayii Anonim Şirketi Genel Müdürlüğü		2024-2025	3.15 MW güç kapasiteli güneş enerji sistemi kurulumu sağlanacaktır.
C.23	Doğalgaz Boru Hattı Projeleri	Bitlis, Elâzığ, Hakkâri, Iğdır, Malatya, Van	BOTAŞ GN. MD.		2017-2028	Bitlis, Elâzığ, Hakkâri, Iğdır, Malatya, Van illerinde doğalgaz iletim hattı çalışmaları yürütülecektir.
C.24	Doğalgaz Boru Hattı Projeleri (YENİ)	Ağrı, Hakkâri, Muş	BOTAŞ GN. MD.		2025-2028	Ağrı, Hakkâri, Muş illerinde doğalgaz iletim hattı çalışmaları yürütülecektir.
C.25	Güneş Enerjisi Projesi	Ağrı, Bingöl, Elâzığ, Erzurum, Iğdır, Malatya, Muş, Sivas, Van	İller Bankası A.Ş. Gn. Md		2015-2027	Ağrı, Bingöl, Elâzığ, Erzurum, Malatya, Muş, Sivas, Van illerinde güneş enerji sistemleri kurulacaktır.
C.26	İller Bankası İçme Suyu Projeleri	Elâzığ, Malatya	İller Bankası A.Ş. Gn. Md		2017-2028	Elâzığ, Malatya illerinde içme suyu teminine yönelik isale hatları yapılacaktır.
C.27	Malatya Kentiçi Ulaşım	Malatya	İller Bankası A.Ş. Gn. Md		2022-2028	Malatya ili kent içi ulaşım ağı güçlendirilecektir.
C.28	Kanalizasyon, Atıksu Arıtma ve Yağmursuyu Rehabilitasyon Projeleri	Elâzığ, Malatya, Muş	İller Bankası A.Ş. Gn. Md		2017-2028	Elâzığ, Malatya ve Muş illerinde kentsel altyapı yatırımları yapılacaktır.
C.29	DAP Bölgesi Tarihi Han, Hamam ve Cami Restorasyon Projesi	Bingöl, Bitlis, Elâzığ, Malatya, Sivas, Tunceli, Van	Vakıflar Genel Müdürlüğü		2021-2028	Bölgede yer alan camii, kümbet, türbe ve hamam niteliği taşıyan tarihi yapıların restorasyon ve çalışmaları yürütülecektir.

Eylem No	Proje Adı	Yer	Sorumlu Kuruluş	İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Başlama-Bitiş Tarihi	Yapılacak İşlem ve Açıklama
C.30	Selçuklu ve Osmanlı Araştırmaları Kütüphanesi	Bitlis	Bitlis Eren Üniversitesi		2019-2026	Bitlis Eren Üniversitesi yerleşkesi içerisinde Rahva Kervansarayı El Aman Hanı kurularak üniversite ile entegre çalışacak merkezde kültür sanat faaliyetleri icra edilecektir. Hem üniversitenin hem bölgenin kültür sanat bakımından gelişmesi, tanıtımı ve kalkınmasına katkı sağlanacaktır.
C.31	Malatya Trambüs (Trolleybüs) II. Etap Projesi	Malatya	Malatya Büyükşehir Belediyesi		2023-2025	34,80 km trolleybüs hattı, 15 adet araç alımı çalışmaları yürütülecektir.
C.32	Tunceli Entegre Katı Atık Yönetimi Tesisi	Tunceli	Tunceli, Pülümür, Ovacık, Nazimiye ve Mazgirt Belediyeleri Katı Atık Yönetim Birliği (DER-KAB)	Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, AB ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü, AB Yatırımları Dairesi Başkanlığı	2023-2026	183.000 m ² katı atık yönetimi sistemi kurulacak olup depolama alanı 1 adet mekanik ayırma tesisi, 1 adet kompost tesisi, 1 adet sızıntı suyu arıtma tesisi, 4 adet aktarma istasyonu, vahşi döküm sahalarının rehabilitasyonu ve araç ekipman alım işleri Eylem Planı döneminde tamamlanacaktır.

T.C. SANAYİ VE
TEKNOLOJİ BAKANLIĞI

T.C. SANAYİ VE TEKNOLOJİ BAKANLIĞI
DAP BÖLGE KALKINMA İDARESİ BAŞKANLIĞI